

LUTHERSK KIRKETIDENDE

TEMA: GRØNN TEOLOGI

LEDER:

DET ER NÅ!

ARTIKLER OG INNLEGG

GRØNN MANN - KLAR - GÅ
KLIMARETTFERDIGHET DEL 1 OG 2
SÅNN KAN DET FOR EKSEMPEL
GJØRES...

SØNDAGSTEKSTEN

SANKTHANSDAGEN

3. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
4. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
5. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

DET ER NÅ!

“Nå er du. Her og nå.
 Det er nå du sitter i cockpiten
 og har ansvar for at jorda går fram
 til neste generasjon.
 Det er nå du kan slå i bordet
 og si hva du mener.
 Det er nå du kan lese gressets
 lette kursiv i vinden,
 trærnes eldgamle stavelser og
 dyreblikkets
 meninger om justismord
 Ja, her og nå.
 Det er nå minstejenta puster
 godnattkysset på kinnet ditt.
 Det er nå du står på fyrdørken
 og kan skufle venners ord,
 morgenlys og nytraktet kaffe
 innunder kjelene
 så det damper og går
 Vent ikke på drømmen om i morgen,
 kamerat.
 Sleng lassoen din rundt hornene på den,
 hal inn
 og hiv den over ende.
 Det er nå du har sjansen. Her og nå.
 Bare her og nå,”

Det er Kolbjørn Falkeid som skriver linjene over.

Det er nå! Den følelsen får jeg når jeg nok en gang setter meg ned og skriver om kirkens arbeid med miljø- og klimaspørsmål. *Det er nå!*

I januar hadde vi temanummer om miljø og misjon, som synliggjorde økt bevissthet og engasjement for dette feltet i det kristne organisasjons-Norge. Men både i organisasjonene og i

kirken(e) forøvrig er det langt igjen – langt igjen før vi tar alvor et så langt inn at det virkelig gjør noe med alt fra vår bibellesning, vår forkynnelse, våre handlingsplaner, visjoner og liturgier til våre innkjøp, reiser, vår drift, våre bønner, vår givertjeneste og våre individuelle forbruks- og miljøvalg. Andre kirkelige debatter får langt høyere temperatur og mobilisering – det går noen ganger på livsmotet løs for meg. *Det er nå!* Ungene våre kommer til å spørre oss om hva vi drev på med, når vi visste det vi gjorde, så lenge.

Det er nå! Nå feirer vi et rykende ferskt sam-
 lende og felles uttrykk for en
 kirkelig plattform på dette feltet.
 Skal vi kalle det en hyrdebrevs-
 lansering? “Skaperverk og Bære-
 kraft” – et økumenisk sam-
 arbeidsprosjekt mellom Norges

Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke – har jobbet hardt med sitt teologiske og klimafaglige rop om at vi må våkne og handle.

Det er nå!

Det er nå! Vi kan ikke vente. Vi kan ikke plas-
 sere dette i en av flere mulige bokser av saker man
 kan velge å engasjere seg i. Det er nå den globale
 oppvarmingen truer med å nå et vippepunkt
 hvor konsekvensene er irreversible. Det er nå vi
 fortsatt har muligheten til å snu. Det er nå vi kan
 mobilisere kirken som verdens største miljø-
 bevegelse, i kamp for Guds elskede skaperverk.
 Det er nå vi kan vise i ord og handling at vi
 virkelig tror at Gud har skapt alt og elsker alle og
 kaller oss til å nyte og ta vare på det Skaperverket
 vi er del av og avhenger av. Det er nå vi kan
 praktisere at alle mennesker har det samme

Hvem, hvis ikke du?

Når, hvis ikke nå?

gudgitte menneskeverd og derfor samme rett til å få ivaretatt sine livsbetingelser. Det er nå vi kan ære Gud og elske vår neste gjennom å forenes med Jesus Kristus i hans kamp for livet i vår verden.

”Hvem, hvis ikke du? Når, hvis ikke nå?” sa en graffiti. *Det er nå!* Vi har hørt, lest, sett, visst i så mange år – nå må vi la det ta tak i magen og hjertet, bønner, lommeboka, føttene og stemmeseddelen. Ingen kan gjøre alt. Men alle kan gjøre noe – i kjærlighet og tro. Og vi kan starte med å

lese dette nummeret av Luthersk Kirketidende, samtale, be, sjekke grønnkirke.no og grønnhverdag.no, og forberede en sterk gudstjeneste i juni som markering av FNs miljødag / Skaperverkets dag. Med takknemlighet, bekjennelse, klage, tro og håp. *Det er nå!*

.....
SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

GRØNN MANN – KLAR – GÅ

INTERVJU MED PER IVAR VÅJE, PROSJEKTKOORDINATOR "SKAPERVERK OG BÆREKRAFT" (SOB)

AV SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

- Skaperverk og bærekraft for dummies – hvordan er den korte og enkle forklaringen på hva dette er?

- Samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) er et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn, startet i 2008, og eies av Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke.

- "Et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn..." Store ord?

- Ja, men det handler jo om store ting, om livsnødvendige endringer. Vi ønsker først og fremst å mobilisere innad; derfor er det også så viktig å forankre det grundig teologisk. Men hvis vi tror disse endringene er livsnødvendige, så må vi jo òg ha en ambisjon om å påvirke, mobilisere og samarbeide også utenfor de rent kirkelige kretser.

- Dette har jo kirken snakket om i mange år og tiår. Hva er nytt med dette dokumentet?

- Det stemmer at vi har jobbet med dette siden 60-tallet, og som med alle de store og viktige spørsmålene i livet er det ikke noe vi blir ferdig med. Vi får ny kunnskap, nye allianser, nye konkrete eksempler, nye stemmer, og for å holde dette varmt må vi jobbe med det kontinuerlig. Det nye med dette dokumentet er vel den brede, norske økumeniske forankringen, synliggjort i felles eierskap og i ulike konfesjonelle blikk på tematikken. Det er brobyggende og ser de ulike vinklingene og tradisjonene i sammenheng. Skal vi klare å mobilisere bredt, er det viktig at vi står sammen. Dette dokumentet – med en teologisk og en klimafaglig del – er et uttrykk for vår felles handlingsplattform. Så vil jo de ulike kirkene leve ut sitt engasjement på ulike måter.

- Det er ofte krevende å jobbe fram slike felles

plattformer. Hva har vært vanskeligst og hva regner du med vil skape mest støy?

- Det mest krevende er vel kanskje hva menneskets særstilling i skaperverket innebærer, og hvor langt kirkene skal gå i politisk engasjement der har forskjellige kirkesamfunn og organisasjoner ulike roller og forventninger på seg. Holdningen til at politisk påvirkningsarbeid – advocacy – og aktivisme er en del av vårt kirkelige ansvar, varierer. Men det mobiliseres mye bredere blant kristenfolk nå enn tidligere, også i mer konservative, lavkirkelige og karismatiske miljøer. Tilnærmingen mellom Kirkenes Verdensråd og Lausanne-bevegelsen på dette punktet har nok vært viktig. Vi ser en sterkere erkjennelse av at skaperverk og bærekraft ikke bare hører inn under første trosartikkel og skapelses-teologien, men at det også møter oss i kristologien og det som handler om frelse og forsoning, og i pneumatologien. Det er sånn sett interessant å studere syndefallsberetningen i Bibelen – den handler jo konkret om at mennesket tar for seg av naturressurser de har fått beskjed om å la være i fred, og at de fraskriver seg ansvaret når de blir konfrontert med det. Begge deler er typisk også for den manglende håndteringen av miljøkrisen i vår tid.

- Hva gjør det med deg å jobbe med disse store tingene til daglig? Blir du overveldet?

- Det er ikke lett. Vi lever jo i spenningen mellom idealer og virkelighet hele tiden. Men jobben min holder meg fast i hvor viktig dette er. Vi prøver å leve så grønt som mulig, men jeg må gå litt inn og ut av dette, ellers blir det for stort. Og legge det i Guds hender. Vi prøver å gjøre

noen gode hverdagsvalg, som for eksempel å bosette oss i nærheten av en jernbanestasjon så vi ikke skal avhenge av bilen i det daglige, kildesortere, og være nøkterne i innkjøp og forbruk. Da vi kom hjem etter syv år på Madagaskar, ble vi ganske satt ut av det norske forbruket – alt vi kjøper, og, ikke minst, alt vi kaster. Jeg blir fortsatt fysisk kvalm av sløseri.

- Hva er det viktigste vi kan gjøre, som enkeltpersoner, som ledere av menigheter, og som menighetsfelleskap?

- For at vi skal kunne mobilisere bredt og selv unngå å bli utslitte, er det viktig å la aktivismen og kampen mot ødeleggelsene ta utgangspunkt i det positive; i gleden over og kjærligheten til alt det skapte, og vissheten om at Gud er tilstede i alt sitt Skaperverk. Den ortodokse tradisjonen har nok vært sterkere enn oss på dette.

Dessuten må vi minne hverandre på at vi er med på noe viktig og stort; vi lempet ikke bare stein, vi bygger katedral. Vi er lys og salt – Guds krefter skal få virke gjennom oss, her og nå. Vi kan hente nåde og nye krefter hos Gud, som aldri gir opp verken oss eller verden.

- Dette tema er jo som skapt for å kalle på den dårlige samvittigheten?

- Jeg ser tre mulige holdninger i møte med dette. Den første er fornektelsen. At dette ikke er så farlig, eller ikke er menneskeskapt og derfor utenfor vårt ansvarsområde, eller at det bare ikke

har med oss å gjøre. Den andre er ansvarsfraskrivelsen – enten den får en religiøs begrunnelse (“Gud styrer alt og skal en gang nyskape himmel og jord, så det er ikke så farlig”) eller en mer sekulær variant. Vi ser det helt fra Adam og Eva med eplet, og fra brodermordet, da Kain spør Gud om han er sin brors vokter, og Gud svarer at “din brors blod roper til meg fra marken”. Profetene møtte det stadig når de utfordret makter og myndigheter, og trosheltene selv prøvde seg – Jona stakk av, og Moses ba Gud finne en annen å sende. Og sånn holder vi på. Vi vanlige folk skylder på politikerne, som ikke handler, og politikerne skylder på oss, som ikke skaper et press.

Den tredje, og eneste mulige, posisjonen er å se virkeligheten i øynene, på godt og vondt, og ta det ansvaret vi har mulighet for å ta, og som derfor er vårt. Gjøre det vi kan, som enkeltmennesker, menigheter, kirker og samfunn. i form av å arbeide med å bli grønn menighet, leve en grønn hverdag, støtte opp om organisasjoner, miljøer og politikere som jobber med dette... Og fastholde håpet; at Gud har en vei, en mulighet for oss, slik beretningen om “de døde ben” i Esekiel forteller om, hvordan døde ben får liv og blir til en mektig hær. Siste ord er sagt, og det er ikke dødens og håpløshetens ord. Med den troen må vi finne ut hva som er “vår greie”, hva vi kan gjøre, her og nå.

KLIMARETTFERDIGHET

FAGLIG GRUNNLAG FOR PROSJEKT SKAPERVERK OG BÆREKRAFT: DEL 1: KLIMAFAGLIG GRUNNLAG

Samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) er et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn, startet i 2008, og eies av Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke.

Klimaendringene er på gang og de vil øke. De er i hovedsak menneskeskapte, og skyldes stadig økende utslipp av CO₂ og andre klimagasser, hovedsakelig pga. forbrenning av fossile energibærere, slik som kull, olje og gass. Alle vil rammes av klimaendringene, men de mest utsatte er ofte de som er minst skyld i problemet. Vi i Norge bærer et stort ansvar som oljesnasjon, og med et forbruk av ressurser og utslipp av CO₂ som langt overgår verdens-gjennomsnittet pr. innbygger.

Fattigdomsproblematikken er sammen med klimaendringene kanskje de to største utfordringene verden står overfor i dag. Arbeidet med klimarettferdighet adresserer begge disse utfordringene parallelt.

Klimaendringene verden står overfor rammer ulikt, og er urettferdig på flere måter:

- Det er i dag et tydelig samsvar mellom en nasjons velstandsutvikling og økonomi og landets CO₂-utslipp. Det betyr at det er de rike landene som i hovedsak er årsaken til dagens klimaendringer.
- Mange av de største utslagene av klimaendringene vil skje i land og i områder der det bor mange fattige mennesker som i liten grad har bidratt til utslipp av klimagasser. Varmere vær, tørke, kraftig nedbør, ekstrem vind og flom, vil i første rekke ramme allerede marginale områder eller den delen av befolkningen som er avhengig av landbruket for å overleve.
- Det er ofte de fattigste landene, og særlig de fattigste delene av befolkningen som er dårligst rustet i form av infrastruktur, varslingsystemer, beredskap og ressurser for øvrig til å takle effekten av de klimaendringene som vi vet kommer.

1 HVA KAN GJØRES FOR Å REDUSERE KLIMAENDRINGENE?

For å angripe "klimaproblematikken" kan vi si at vi har to innfallsvinkler:

1. **Årsakene** til klimaendringene og reduksjon av klimagassutslippene; på engelsk mitigation
 2. **Virkningene** av klimaendringene og klimatilpasning; på engelsk adaptation
1. Et overveldende flertall av klimaforskere slår fast at de avgjørende årsakene til klimaendringene er en opphoping av CO₂ og andre klimagasser i atmosfæren. For å redusere CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren er det i prinsippet to metoder:
 - 1.1. Redusere tilførselen av CO₂ til atmosfæren, i hovedsak fra forbrenning av fossile energikilder, men også fra nedbrytning og forbrenning av organisk materiale.
 - 1.2. Fjerne CO₂ fra atmosfæren, ved at karbon bindes i havet, i geologiske

strukturer eller i organisk materiale.

2. For å redusere skadevirkningene av klimaendringene er det også i prinsippet to valg vi kan ta:

- 2.1. Preventive tiltak som kan gjøre enkeltpersoner / lokalsamfunn og land mer rustet til å møte direkte klimaendringer eller effekten av disse.
- 2.2. "Kurative" tiltak eller nødhjelp knyttet til effektene av en naturkatastrofe, forårsaket av klimaendringer, herunder også "klimaflyktninger"

Av dette vil SoB fokusere på hva vi kan gjøre i Norge som kan gjøre en forskjell. Da vil 1.1. være et hovedfokus: nemlig å redusere norske utslipp av klimagasser.

1.1 REDUSERE DE NORSKE KILDENE TIL KLIMAGASSUTSLIPP.

I perioden fra 1990 til 2012 har Norges klimagassutslipp økt med 4,6 %¹ selv om det politiske målet har vært reduksjon. Norges bidrag til de globale utslipp av CO₂ er ca 10,5 tonn/ innbygger, eller 52,7 mill tonn CO₂-ekvivalenter i 2012. Dette riktignok noe lavere enn i toppåret 2007, men langt høyere enn Norges Kyoto-forpliktelse og de målsettingene Norge selv har satt seg². Det må derfor settes i gang sterkere tiltak for å nå forpliktelsene. En rapport fra miljødirektoratet i 2014 viser et gap på 8 mill tonn mellom det politiske målet for redusert CO₂-utslipp og dit vi nå er på vei³

For å redusere de norske kildene til klimagassutslipp kan vi grovt inndele i tiltak som gir 1) mindre produksjon og tilgjengelighet av fossile energibærere 2) mer tilgjengelig fornybar energi og 3) redusert og effektivisert energibruk (ENØK). Boksen til venstre illustrerer noen tiltak der Norge kan bidra regionalt, nasjonalt eller globalt, og setter disse i en sammenheng. SoB kan ikke engasjere seg i alle sider av dette, men vil særlig adressere Norges rolle globalt innenfor mål 1 og 2.

I tillegg vil SoB oppmuntre til lokale tiltak for å redusere CO₂-utslipp fra husholdninger, men dette er i første rekke tiltak drevet av lokale ressursgrupper eller grønne menigheter. SoB vil

oppmuntre opprettelse av grønne menigheter og oppfølging av disse, og å redusere de totale CO₂-utslippene fra kirker og menigheter. Miljøsertifisering er også en del av dette. Konkrete handlingsalternativ kommer fram i tiltakspakkene knyttet til konseptene Grønne menigheter og Miljøfyrtårn.

Eksempler på tiltak på ulike nivå der Norge kan bidra til å redusere de globale CO₂-utslippene:

1. Mål: Mindre fossil energi

Regionalt / Nasjonalt	Globalt
Letestans / nedtrapping av Norsk olje og gassproduksjon. Fase ut produksjon av de mest CO ₂ -belastede produksjonene (kull, tjæresand, skifer-olje etc).	Synliggjøre Norges "fotavtrykk" inkludert utslipp fra "norsk" olje og gass-eksport. Bidra til å sikre en rettferdig, forpliktende og ambisiøs klima-avtale der Norge følger opp sine forpliktelser. Trekke investeringer fra Statens Pensjonsfond Utland (SPU) ut av fossil-industrien.

2. Mål: Mer fornybar energi

Regionalt / Nasjonalt	Globalt
Mer investering og utbygging av fornybar energi; vindkraft, bølgekraft, solenergi. Opprusting av eksisterende vannkraftverk. Utbygging av kollektiv transport (jernbane). Tilrettelegging for bruk av El-biler og hybrid-biler.	Satsing på fornybar energi i utviklingsland. Subsidiering og investering av fornybar industri og ny teknologi og bruke SPU aktivt til dette. Samarbeid med EU om norsk vannkraft-eksport.

3. Mål: Energieffektivisering/sparing

Regionalt / Nasjonalt	Globalt
Biogassanlegg for org. avfall. Fjernvarmeanlegg for utnyttning av spillvarme. Redusert nasjonal flytrafikk. Godtrafikk over fra vei til sjø og jernbane.	Bedre gjenbruk og utnyttelse av vann, mat og energi. Økte priser på karbonkvoter. Karbon-avgift på internasjonal flytrafikk.

Det overordnede målet er å bidra til å redusere Norges utslipp samt de samlede utslippene av klimagasser internasjonalt. Det er tre hovedområder SoB vil fokusere på:

1.1.1. Internasjonale klimaforhandlinger

1.1.2. Norsk petroleumsvirksomhet

1.1.3. Statens pensjonsfond utland (SPU)

1.1.1 Internasjonale klimaforhandlinger

SoB vil fortsette å støtte de pågående internasjonale klimaforhandlingene. Regionale avtaler kan også være med på å drive prosessen de nødvendige steg framover. Globalt må klimagassutslippene reduseres med 40-70 % innen 2050 fra 2010-nivå, for å nå målet om ikke å overstige to graders global oppvarming (togradersmålet). Klimaforhandlingene handler om en bred tilnærming, inkludert klimatilpasning. Dette er et sentralt punkt for mange utviklingsland, som har lite ressurser til å forberede seg på de klimaendringene som kommer, og som de har lite ansvar for. Det er allerede avtalefestet at 100 mrd. dollar årlig skal finansiere tiltak i utviklingsland og disse forpliktelsene må følges opp. Klimatilpasning, men også satsing på fornybar energi som kan sikre en velstandsutvikling uten store økninger i CO₂-utslipp er sentrale tiltak som trenger ekstern finansiering. Det norske initiativet Energy+⁴ er et viktig bidrag for å få økt oppmerksomhet og økt støtte til en satsing på fornybar energi i utviklingsland selv om de pr i dag ikke er en integrert del av klimaavtalen. Tiltak som hindrer hogst og skogferringelse (REDD +)⁵ ble inkludert i klimaavtalen fra 2010 og får massiv støtte fra Norge. Durbanplattformen lanserte en ny forhandlingsrunde som skal ferdigstilles i 2015, og omfatte alle land, også de som ikke er med i Kyoto-avtalen. Dette vil SoB kjempe for på ulike plan, i den grad vi kan være med på å

påvirke avtalens innhold fram mot 2015.

Basert på et klimarettferdighetsperspektiv, er det grunn til å legge størst ansvar for klimaendringene på de nasjonene som har sluppet ut mest CO₂ samlet over tid. Da må vi gå tilbake på det totale bidraget siden starten på den industrielle revolusjon. Ca. 43 % av CO₂ som slippes ut forblir i atmosfæren og forårsaker den økte CO₂-konsentrasjonen som er målt siden 1750 (2,2 % økning pr år siden 2000). I denne sammenheng har industriland naturlig nok bidratt med mye mer enn utviklingsland⁶, og USA desidert mest av alle land, med nesten 30 %, mens Kinas historiske bidrag er raskt økende og var ca. 10 % av de totale utslipp fra 1750 til 2010⁷.

Det er foreslått en indeks for ansvar for klimaendringene basert på to faktorer: kumulativt klimagassutslipp og kapasitet (økonomi) til å gjøre noe med det. Denne indeksen sier noe om klimarettferdighet, og legger et tungt ansvar på Norge og andre industriland. Det er udiskutabelt at vi bidrar betydelig til klimaendringene og også at vi har muligheter til å gjøre noe med det som er få andre land forunt.

1.1.2 Norsk petroleumsvirksomhet

For at Norge skal nå sine klimamål er det nødvendig å kutte klimagassutslippene i alle sektorer, også i petroleumssektoren som er Norges største utslippssektor med om lag 25 % av utslippene. Utslippene fra denne sektoren er 70 % høyere

Skaperverk og bærekraft mener at:

- De internasjonale klimaforhandlingene må fortsette med mål om å få en ny forpliktende, rettferdig og ambisiøs klimaavtale i 2015.*
- Den nye avtalen må bygge på prinsippet om klimarettferdighet. Byrdefordelingen landene mellom må speile historisk ansvar, dagens utslippsnivå samt økonomisk kapasitet til å gjøre noe med utslippene.*

enn i 1990⁸. En omlegging til mer fornybar energi er den eneste veien som er bærekraftig på lang sikt. Dette blir tydelig når selv det internasjonale energibyrået sier at vi må la minst 2/3 av alle kjente fossile reserver forbli ubrukt hvis vi skal ha mulighet til å nå togradersmålet⁹. Ut fra tall fra den siste rapporten til FNs klimapanel, kan kun mellom 14–27 % av kjente fossile energireserver utnyttes. Om alle kullreservene i verden ble liggende må da likevel halvparten av resterende olje og gass bli værende i bakken.¹⁰ Dette må også få konsekvenser for Norge.

De offisielle framstillingene av "klimagassregnskapet" for Norge tar ikke med utslippene fra Norsk olje og gass som eksporteres ut av landet. Det blir belastet CO₂-regnskapet for de landene der denne oljen og gassen blir forbrent. Men eksportinntektene blir inntektsført i det Norske statsbudsjettet, og kommer Statens pensjonsfond utland (SPU) til gode (4 % av SPU kan gå inn i statsbudsjettet). Dette er i tråd med prinsippet om at "forurenseren betaler" som det er internasjonal enighet om. Det samme prinsippet slår også heldig ut for Norge i forhold til forbruksvarer. Mye av industrien som produserer forbruksvarer til vårt stadig økende forbruk er faset ut fra Europa og over til Kina og andre lavkostnadsland. Denne produksjonen krever energi, som så øker de samlede utslippene av CO₂ i disse landene. Europas nedgang i CO₂ utslipp kan derfor for en stor del tilskrives utfasing av industri snarere enn et mer miljøvennlig forbruksmønster, og resultatet er "karbonlekkasje" fra Europa til Asia.

Skal vi holde fast på at det er vårt innenlands forbruk som er vesentlig og ikke vår eksport, så

burde man ført regnskap over de CO₂-utslipp som vårt forbruksmønster resulterer i – uavhengig av hvor varen produseres. I så fall ville vårt CO₂-utslipp per innbygger øke fra ca 11 tonn til ca 15 tonn pr. år.¹¹ Hvis man legger vekt på produksjon heller enn forbruk, kan det argumenteres for at man da må ta med olje og gass som "produseres" i Norge og eksporteres til andre land. I så fall bidrar Norge med rundt 550 mill. tonn CO₂-ekvivalenter, noe som tilsvarer omtrent 1,5 % av verdens samlede utslipp, eller gjennomsnittlig utslipp fra 110 mill. mennesker.¹² I dette perspektivet blir Norges bidrag betydelige, og Norsk petroleumsaktivitet blir en nøkkel for å forstå Norges rolle internasjonalt. Derfor er det vesentlig å få på plass et overordnet karbonbudsjett for norsk petroleumsproduksjon.

1.1.3 Statens Pensjonsfond Utland

Norge er også i besittelse av verdens største statlige investeringsfond, nemlig Statens Pensjonsfond Utland (SPU), eller "Oljefondet". Fondets verdi passerte 5000 mrd. NOK i 2013. SoB vil sette fokus på det etiske ansvaret forbundet med å forvalte et slikt fond. Det er igangsatt en gjennomgang av de etiske retningslinjene for forvaltningen av SPU, og det må være et mål at fondet er i front internasjonalt på dette området. Innen etikkrådets ti-års-jubileum bør nye etiske retningslinjer være på plass og etikkrådets mandat og ressurser må styrkes, bl.a. til å drive med såkalt positiv filtrering. Ca. 1 % av fondet er pr. i dag investert i fattige land til tross for at de samme landene utgjør om lag 13 % av verdensøkonomien. Dagens fordeling av investeringene viderefører og øker ulikheten mellom fattige og rike

Siden Norge fastholder målsettingen om å begrense oppvarmingen til 2 °C og siden 2/3 av verdens kjente fossile energireserver da må forbli der de er, mener Skaperverk og bærekraft at:

- *Dersom fattige land skal få muligheten til å utvinne de oljeressursene de sitter på, må Norge la en betydelig del av sine petroleumsressurser bli liggende i bakken.*
- *Norske myndigheter må ikke legge til rette for et framtidig produksjonsnivå der utslippene er høyere enn hva vi kan tillate oss under gjeldende reduksjonsforpliktelser eller behovet for et tilnærmet nullutslippsamfunn i 2050.*
- *Det må etableres et overordnet karbonbudsjett for norsk petroleumsproduksjon. Dersom ikke et slikt karbonbudsjett kommer på plass, bør det ikke deles ut nye letekonsesjoner på norsk sokkel.*

land. SoB mener at en betydelig større del av fondet må investeres i fattige land, på en måte som kommer fattige mennesker til gode. Fattige land har rett til å øke sitt materielle forbruk og energiforbruk for å oppnå en akseptabel levestandard. Befolknings-veksten i fattige land vil være høy i mange år framover og behovet for nye arbeidsplasser vil være enormt. Gjennom vår oljeformue kan Norge bidra med investeringer som gir nye arbeidsplasser og grobunn for økonomisk vekst i fattige land.

Pr. i dag er ca 240 mrd. NOK investert i fossil industri.¹³ Disse investeringene alene representerer selskaper som sitter på mer karbon enn det verden vil tåle hvis vi skal holde oss innenfor togradersmålet. Hvis vi klarer å oppfylle klimamålene vil altså disse investeringene bli ulønnsomme. Så lenge "fossilindustrien" er lønnsom vil de fortsette å utvinne mer olje og gass som gjør at verdens klimagassutslipp fortsetter å øke, og togradersmålet blir umulig å nå. Norges rolle som pådriver i klimaforhandlingene er altså i dårlig samsvar både med vår rolle som en betydelig eksportør av fossil energi og som storinvestor i fossil industri gjennom SPU. Skal våre investeringer i SPU være i samsvar med togradersmålet må en betydelig del av fondet investeres i fornybar energiproduksjon og utvikling og spredning av ny miljøvennlig teknologi. Ved å trekke oljefondet ut av "fossilindustrien" og investere mer i fornybar energi kan vi bidra betraktelig til å øke satsingen og lønnsomheten på fornybar energi og dermed styre utviklingen i mer bærekraftig retning og redusere klimaendringene.

Investeringer i fornybar energi i fattige land vil kunne gi økonomisk vekst og bedre levekår for de fattigste, samtidig med at man unngår en enorm økning i CO₂-utslipp fra disse landene på grunn

av økonomisk vekst og en stor befolkning. For SPU vil slike framvoksende økonomier samtidig kunne gi god økonomisk avkastning for investeringene. For SoB er det viktig å understreke at investeringene må følges opp av etiske retningslinjer slik at maksimum profitt ikke blir eneste kriterium.

1.2 FJERNING AV CO₂ FRA ATMOSFÆREN

Fjerning av CO₂ fra atmosfæren har til nå liten innvirkning på Norges totale utslipp. Dersom CCS-teknologi (fangst og lagring av CO₂) blir et relevant tiltak i Norge, kan det ha stor betydning for oss i framtida. Dette vil i hovedsak bli knyttet til gasskraftverk og kan likevel ikke bidra til å redusere det CO₂ som allerede er sluppet ut. Norsk utviklet teknologi på dette feltet kan eksporteres og bli et viktig bidrag til å redusere CO₂ utslipp internasjonalt. Foreløpig er imidlertid CCS ikke et reelt bidrag til reduserte CO₂ utslipp.

Med nåværende teknologi kan derimot binding av CO₂ i jord og vegetasjon ha stor betydning globalt. Dette tiltaket kan ta ut CO₂ fra atmosfæren og bidra til å redusere konsentrasjonen av klimagasser i atmosfæren, ikke bare bremse veksten. For enkelte land, som f.eks. Indonesia, er utslipp av klimagasser fra avskoging og hogst den avgjørende bidragsyteren og Norges skogsatsing i Brasil og Indonesia gjennom REDD + programmet må sees i den sammenheng. I mange utviklingsland er også CO₂-utslipp gjennom kontrollert brenning i tradisjonelle jordbruksystem, *svedjebruk / slash and burn* en stor bidragsyter til nasjonale CO₂-utslipp.

Karbonet går i et stadig kretsløp i naturen og bindes i organisk materiale fra atmosfæren gjennom fotosyntesen. Dette karbonet kan igjen

Skaperverk og bærekraft mener at:

- *Etiske hensyn må gå foran økonomisk avkastning, og strengere etiske retningslinjer må ligge til grunn for investeringen.*
- *Betydelig mer av SPU må investeres i fattige land, på en slik måte at det kommer de fattigste til gode.*
- *Betydelig mer av oljefondet bør investeres i fornybar energi, og mindre i fossil energi.*

Skaperverk og bærekraft mener at:

- Som klimatiltak kan CO₂-fangst og lagring være et viktig supplement, men kan aldri erstatte nødvendige reduksjoner i utslipp av CO₂ fra forbrenning av fossile energikilder.
- Å redusere utslipp av klimagasser fra skog og jordbruk, er viktige tiltak i mange land, og kan reelt redusere CO₂-konsentrasjonen i atmosfæren globalt.
- Økonomisk kompensasjon for bevaring av skog og for binding av karbon i vegetasjon og jord gjennom "klima-smart" jordbruk bør tillegges mer vekt av hensyn til klima, klimatilpasning og framtidig matvaresikkerhet. Dette vil særlig være fordelaktig for mange utviklingsland.

lagres i vegetasjon og dyr og i organisk materiale i jord når planter og dyr dør. Lageret av karbon i vegetasjon og jord ned til ca. 1 m. dyp er om lag tre ganger så stort som i atmosfæren. Globalt kommer omtrent 10 % av CO₂ som slippes ut i atmosfæren i dag fra skog og jord, dvs. endringer i arealbruk som medfører hogst, brann eller nedbygging av dyrket mark.¹⁴ Denne prosentandelen kan være mye større fra enkelte land, og historisk tilsvarende andelen omtrent 30 % siden 1750. Dette tapet av C representerer et stort potensiale for å få så mye som mulig av dette til igjen å bli bundet i vegetasjon og jord, og dermed fjernet fra atmosfæren. Måten å gjøre dette på er forenlig med fortsatt matproduksjon, og vil samtidig gjøre jorda mye mer motstandsdyktig mot stress forårsaket av klimaendringer som tørke, flom og jorderosjon. Disse prinsippene for "klimasmart" jordbruk kan tilpasses alle jordbruks-system, klimasoner, jordtyper og teknologisk utviklingsnivå, men vil ha særlig stor effekt i tropiske strøk. FAO¹⁵ og andre arbeider nå med å videreutvikle dette konseptet og på denne måten binde sammen satsing på skog- og jordbruk ut fra et klimaperspektiv.¹⁶ Klimasmart jordbruk har en trippel effekt ved at jordbruket også blir mer robust mot klimaendringer, og vil kunne sikre langsiktig matproduksjon gjennom økt karboninnhold i jorda og mange tilleggseffekter av dette. Derfor vil gevinsten av klima-smart landbruk

være mye større enn bare selve klimagevinsten. Det er særlig fattige bønder som vil ha mest igjen for disse tiltakene. Bærekraftig forvaltning av jord- og skogressurser har stor betydning for fattigdomsbekjemping og bærekraftig utvikling av fattige land.

2 EFFEKTE AV KLIMAENDRINGENE OG KLIMATILPASNING

Effekten av klimaendringene og klimatilpasning representerer den andre innfallsvinklingen til å hankses med klimaendringene. Det å synliggjøre effekten på de som rammes hardest, men har minst skyld i problemene er et viktig anliggende for SoB. Vi vil løfte fram "klimavitner" som kan fortelle sin historie og dermed underbygge effekten av våre handlinger globalt, og viktigheten av at vi reduserer våre bidrag til klimaendringene. SoB vil være en pådriver for at forpliktelsene i klimaforhandlingene om finansiering av klimatilpasningstiltak blir overholdt (se kap.1.1.1). SoB som prosjekt er ikke direkte involvert i prosjekter knyttet til klimatilpasning i sør, men kan bruke disse prosjektene i sin kommunikasjonsstrategi.

Både misjonsorganisasjoner og KN har sammen med lokale partnere prosjekter som kommer inn under både preventive (2.1.) og kurative (2.2) tiltak, og det samme vil søsterkirker i sør ha. Derfor er deres stemmer viktige,

Skaperverk og bærekraft mener at:

- Det er de fattigste som rammes hardest av klimaendringene selv om de i liten grad har forårsaket problemet.
- De rike landene må overholde sine forpliktelser om klimafinansiering slik at de vedtatte klimatilpasningstiltak kan gjennomføres.

og denne virkeligheten kan løftes fram også for å synliggjøre det globale fellesskapet vi står i og det KN og norsk misjon allerede gjør over store deler av verden.

NOEN NYTTIGE NETTSIDER.

<http://tograder.no/>
<http://www.cicero.uio.no/abc/>
<http://www.bjerknes.uib.no/>
<http://energiogklima.no/>
<http://www.ipcc.ch/>
<http://www.globalcarbonproject.org/>
<http://climatechange.worldbank.org/>
<http://www.carbontracker.org/carbonbubble>
<http://www.climate.gov/#understandingClimate>
<http://shrinkthatfootprint.com/10-charts-of-climate-mitigation>
<http://www.worldenergyoutlook.org/>
<http://timeforchange.org/cumulative-co2-emissions-by-country>
<http://www.gronnkirke.no/>
<http://www.ressursbanken.no/>
<http://klimavalg2013.no/>
<http://www.klimakirken.no/>
<http://www.kirkensnodhjelp.no/Arbeidet-vart/temaer-vi-jobber-med/klimarettferdighet/>
<http://www.caritas.no/?p=3072>
<http://www.menighetogmisjon.no/nyhet/gronne-misjonsprosjekter/>

¹ <http://www.ssb.no/natur-og-miljo/statistikker/klimagassn>.

² Klimameldingen 2012 <http://www.regjeringen.no/pages/37858627/PDFS/STM201120120021000DDPDFS.pdf>.

³ Miljødirektoratet 2014, M-133. Faglig grunnlag for videreutvikling av den nasjonale og internasjonale klimapolitikken. Klimatiltak mot 2020 og plan for videre arbeid.

⁴ http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/kampanjer/energy_plus/about/energy_background.html?id=697734.

⁵ <http://www.un-redd.org/AboutREDD/tabid/582/Default.aspx>. REDD= Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation. I programmet REDD+ er også inkludert skogvern, bærekraftig skogforvaltning og karbonlagring i skog.

⁶ <http://timeforchange.org/cumulative-co2-emissions-by-country>.

⁷ <http://www.globalcarbonproject.org/>.

⁸ »Ti grunner til å dempe norsk petroleumsiver» Arild Hermstad, FIVH, Kronikk i Aftenposten 11.01.2013.

⁹ Potsdaminstituttet har sagt at kun ¼ av kjente fossile energireserver kan utvinnes. IEA sa i World Energy Outlook 2012 at 1/3 kan utvinnes. Det siste tallet er sannsynligvis noe konservativt, men IEA er en kilde mange vil lene seg på. Uansett indikerer begge tallene at mye av oljen må bli liggende i bakken.

¹⁰ Summary for policymakers, IPCC WG III AR5. http://report.mitigation2014.org/spm/ipcc_wg3_ar5_summary-for-policymakers_approved.pdf.

¹¹ Carbon Footprint of Nations: A Global, Trade-Linked Analysis, Hertwich and Peters, 2008, og Lars Ove Kvalbein, 2012.

¹² Kilde: Sintef. i Knut Olav Tveit, Mandag morgen Nr. 16/2012.

¹³ <http://www.framtiden.no/201211155817/aktuelt/etiske-investeringer/oljefondets-problematiske-karbonboble.html>.

¹⁴ <http://www.globalcarbonproject.org/carbonbudget/12/files/CarbonBudget2012.pdf>.

¹⁵ <http://www.fao.org/climatechange/29763-0daebeae838c70f713da780982f16e8d9.pdf>.

¹⁶ Synnevåg G. and Lambrou, J. (2012). Climate-smart agriculture: Possible roles of Agricultural universities in a strengthened Norwegian climate-change engagement in Africa. NORAGRIC Report No. 64/2012.

KLIMARETTFERDIGHET

FAGLIG GRUNNLAG FOR PROSJEKT SKAPERVERK OG BÆREKRAFT: DEL 2: TEOLOGIFAGLIG GRUNNLAG

Samarbeidsprosjektet Skaperverk og bærekraft (SoB) er et felles kirkelig tiår for endring i kirke og samfunn, startet i 2008, og eies av Norges Kristne Råd, Kirkens Nødhjelp og Den norske kirke.

Vi erkjenner at verden står overfor globale utfordringer i forhold til klima, fattigdom og befolkningsvekst – utfordringer som i stor grad er menneskeskapt. Disse utfordringene kan ikke løses gjennom teknologiske fremskritt eller nasjonale tiltak alene. De er konsekvenser av politiske strukturer, makt og verdivalg. Det kreves et paradigmeskifte i vår tenke- og levemåte. Det moderne mennesket må igjen begynne å se seg selv som del av naturen, og i mindre grad som hersker over den. Dette angår den kristne kirke og utfordrer dens trosgrunnlag. Kirkene har vært, og er, etiske premissleverandører i samfunnet – og må ta disse utfordringene på alvor. Kirkens engasjement i verden må ta utgangspunkt i en refleksjon over troen i møte med dagens utfordringer. SoB vil bidra til en økt bevissthet rundt disse sammenhengene, og engasjere kirkene og de troende til å bidra konkret til klimarettferdighet og en bærekraftig utvikling.

De fleste mennesker på jorden tilhører en religion eller et livssyn som gir dem en grunnleggende forståelses- og tolkningsramme for livet, og som påvirker valgene de tar som enkeltmennesker og samfunn. Å forankre

arbeidet med miljø, klima, rettferd og bærekraft i religion og livssyn er derfor svært viktig.

Bibelen, og spesielt Jesu liv og lære, er norm- og retningsgivende for alle kristne. Kristen tro slik den er sammenfattet i den nikenske og apostoliske trosbekjennelsen, tolkes og leves av kirken i sin kontekst og sin samtid. Vi vet at både i historien og i dag har troen blitt tolket slik at mennesker har fått bekreftet sin verdighet, og dets gudgitte samspill med alt det skapte blir erkjent. Samtidig finnes tolkninger som legitimerer urettferdighet, undertrykkelse og ødeleggelse av Guds skaperverk. Disse må avsløres og utfordres.

I dag erkjenner alle de store kirkesamfunnene sitt kall og ansvar for miljø og rettferd, selv om det er ulikt hvilke konklusjoner og praktiske konsekvenser dette får. Den lokale menigheten og den globale kirken har et oppdrag i verden om å vitne om Guds gode vilje for sitt skaperverk gjennom ord og handling. Prosjektet ønsker å bidra til refleksjon i menighetene, og til dialog mellom kirkesamfunnene og med samfunnet for øvrig. Sentralt i dette er bibelens tale og vår forstilling om Gud, naturen, mennesket, syndefall, frelse, framtid, og om kirkenes identitet og oppdrag.

SoB vil bidra til:

- En tro som gjør enkeltmennesker og samfunn til ansvarlige forvaltere av Guds skaperverk og som driver fram nødvendige endringer mot et mer bærekraftig og rettferdig samfunn.
- Samtale og dialog om grunnlaget for, innholdet i og konsekvenser av vår tro, både internt i kirkesamfunnene, mellom kirkesamfunnene og med samfunnet for øvrig.
- Å utfordre forestillinger der mennesket anser seg som hersker over, og ikke del av, naturen.

1. GUD OG SKAPERVERKET:

Den kristne kirken tror på en treenig Gud. Den nikenske trosbekjennelsen uttrykker dette slik:

Vi tror på én Gud, den allmektige Far, som har skapt himmel og jord, alt synlig og usynlig. Vi tror på én Herre, Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, født av Faderen før alle tider...
... Vi tror på Den Hellige Ånd, som er Herre og gjør levende...

Denne trosbekjennelsen slår fast forbindelsen mellom Gud og skaperverket. Dette er forankret i Bibelens første setning – *I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden* (1 Mos 1,1) – og i dens avslutning – *Og jeg så en ny himmel og en ny jord... Se jeg gjør alle ting nye* (Åp 21,1–5). Skaperverket er fantastisk flott: *Gud så på alt det han hadde gjort, og se; det var svært godt!* (1 Mos 1,31). Gjennom sin skjønnhet, det intrikate samspillet mellom alt liv og mellom levende og død materie vitner skaperverket om Skaperen og om Skaperens visdom og kjærlighet til alt det skapte. Derfor kan salmisten utbryte: *Alle dine skapninger priser deg, Herre, de trofaste velsigner deg.*

Ortodoks teologi forsøker å beskrive vesentlige sider ved kirkens gudsforståelse slik den uttrykkes gjennom Bibelens tekster med to begrepspar fra gresk: Gjennom hans **skaperkraft** (*energeia*) er han til stede i skapelsen, og er opprettholder av alt liv, men samtidig er hans **vesen** (*ousia*) helt utenfor vår begrepsverden og fatteevne. Det andre begrepsparet beskriver forholdet mellom Skaperen og skaperverket. Begrepet *diastema* innebærer at fra det skapte til Gud er det en uendelig **avstand**, mens fra Gud til det skapte finnes ingen avstand. Dette kommer til uttrykk også i keltisk tradisjon. *Metousia* betegner Guds **felleskap** med sitt skaperverk, og også det innbyrdes fellesskapet mellom alt som er skapt, som er noe av selve skapelsens intensjon. Skaperverket lider når mennesket, i stedet for å være del av denne helheten, blir en isolert utforsker og egoistisk hersker.

De forteller om din herlige kongsmakt og taler om ditt velde. (Sal 145,10–12). Guds skapergjerning skjer ved både Faderen, Sønnen og Den hellige ånd (1 Mos 1; Kol 1,15–20).

Gjennom budskapet om Jesu komme, hans liv og soningsdød gir Bibelen uttrykk for Guds kjærlighet til sitt skaperverk (Joh 3,16)¹. Gjennom inkarnasjon ble Gud selv en del av det skapte da Gud ble menneske av kjøtt og blod. I Jesus identifiserer Gud seg helt med skaperverkets sårbarhet og smerte, samtidig som han med sin død gjenoppretter menneskenes og skaperverkets brutte gudsrelasjon. Dette er julens og påskens sensasjonelle budskap.

Bibelen forklarer også at Gud ved sin ånd er den som gir liv og ånde til alle ting (Sal 104; Apg 17,25.28). Uten Guds ånd ville livet opphøre. Gud er ikke bare skaperen som blåste livspust inn i menneskets nese (1 Mos 2,7), men også den som opprettholder alt liv ved sin Ånd. Ved Den hellige ånd kommer Gud oss nær, utrunder og opprettholder oss, og knytter oss sammen med seg selv og alle troende på alle steder og til alle tider.

Verden slik vi kjenner den, fra det uendelige kosmos til det minste atom og alt levende liv, er skapt av Gud og vitner om hans storhet, kreativitet og makt. Opprettholdelse av alt liv og skapelse av stadig nye generasjoner vitner også om Guds kontinuerlige skaperkraft, skaperglede og tilstedeværelse i verden. Gud skapte alt godt. Mennesket er en del av skapelsen, formet av jorden og skapt i Guds bilde.

NATURSYN OG MENNESKESYN

Naturen har en selvstendig relasjon til Gud og uttrykker i seg selv Guds kjærlighet. Bibelens skapelsesberetning bekrefter naturens eksistens forut for menneskets eksistens og dens egenverdi uavhengig av mennesket. Mennesket skapes inn i naturen, og får naturen som sitt hjem og sitt ansvar. I skapelsen er vi intimt forbundet med naturen, slik den andre skapelsesberetningen uttrykker det: "Da formet Herren Gud mennesket av støv fra jorden" (1 Mos 2,7). I gravferdsritualet til Den norske kirke heter det: "Av jord er du kommet, til jord skal du bli, av jorden skal du

Bibelen forkynner at:

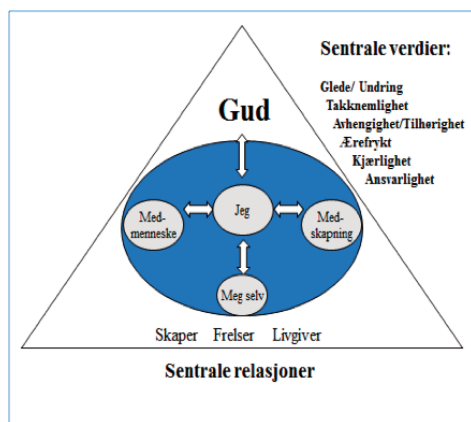
- Gud som den allmektige Skaperen av hele universet sprenger vår begrepsverden og går ut over vår fatteevne. Både Faderen, Sønnen og Den hellige ånd har delaktighet i skapelsen.
- Gud i Jesus Kristus er kommet oss nær og blitt en del av skaperverket, sårbar og utsatt som et lite menneskebarn i en stall. Ved sin død og oppstandelse forsonte han alle ting med Gud og brakte Guds rikes krefter nær.
- Gud ved Den Hellige Ånd utrunder og opprettholder oss, og knytter oss sammen med seg selv og alle troende på alle steder og til alle tider.

igjen oppstå". Gud har skapt mennesket midt i naturen og gjort oss avhengig av den for å overleve. Gjennom menneskets egne ressurser, og bearbeiding og utvikling av skaperverkets gaver, former vi våre fellesskap og samfunn. Men naturens hensikt er ikke å være et instrument for mennesket; den er noe mye mer. Alt ble skapt av Gud, og var i seg selv "svært godt", også før mennesket kom til.

Vestlig tradisjon har i stor grad blitt formet av antikkens og gnostisismens tankegods, med et dualistisk menneskesyn. Her skilles kroppen fra mitt egentlige jeg (sjelen), og det er først og fremst sjelen som står i relasjon til Gud. Mennesket plasseres over og utenfor resten av skaperverket. Gud har i en slik forståelse lite med kroppen og med resten av skaperverket å gjøre, annet enn som skaper. Da blir troen foretrekt til en åndelig sfære og det private rom, og handler i all hovedsak om individets (sjelens) skjebne etter døden. Kropp og skaperverk får i en slik forståelse en sekundær verdi i motsetning til sjelen som lever evig. En uheldig konsekvens av dette er at naturen har liten verdi i seg selv, men blir en kilde til ressurser som kan utnyttes for å tilfredsstille menneskelige behov. Forvalteransvaret mister da perspektivet om å beskytte og bevare naturen for dens egen del, og som et uttrykk for Guds storhet og skaperglede.

Det er behov for å utfordre en slik forståelse og søke tilbake til Bibelens helhetlige natur- og menneskesyn. Gjennom sin unike relasjon til Gud og sin gudbilledlighet skiller mennesket seg kvalitativt fra resten av skaperverket, og har et unikt ansvar. Mennesket står sentralt plassert midt i skaperverket og ikke utenfor eller over (Fig. 1). I dette bildet settes ikke et kunstig skille

mellom menneskets kropp og sjel / ånd, men ses på som en helhet. Av gudbilledligheten og forvalteroppdraget følger menneskets ansvar. Vårt oppdrag skal utføres i tråd med Skaperens verdier og intensjoner. Vår eksklusive relasjon til Gud er både en gave og en forpliktelse. Mennesket er skapt til relasjon og fellesskap med Gud, andre mennesker og hele skaperverket. Vi er kalt til å forvalte jorden, preget av Skaperens egenskaper som kjærlighet, barmhjertighet, kreativitet, omsorg for helheten og generøsitet. Et slikt bibelsk lys over vår forståelse av menneskets plass i skaperverket er mer i tråd med ortodoks tradisjon og urfolks understrekning av vår tilhørighet til resten av skapningen. Det bryter samtidig opp fra et dominerende vestlig paradigme om menneskets suverenitet over naturen.

Figur 1. Mennesket som en del av skapningen i relasjon til Skaperen og det skapte, og der alt er skapt av Gud ved Gud og til Gud.

Vi fastholder at:

- Naturen er ikke menneskets eiendom, men har sin egenverdi som Guds skaperverk.
- Mennesket er en integrert del av skaperverket, men kan ikke reduseres til et avansert dyr, som et foreløpig slutt punkt i en biologisk utviklingsprosess.
- Som skapt i Guds bilde er mennesket ikke bare ansvarlig overfor seg selv, men overfor Gud som er livets opphav – som er større enn skaperverket og som uttrykker menneskets bestemmelse.
- Som forvalter er mennesket ansvarlig for resten av skaperverket.

3. SYNDEFALLET

Bibelens urhistorie forteller hvordan mennesket har gått ut over de rammene Gud satte for menneskers liv i Guds verden. Syndefallet skapte et brudd i relasjonen mellom mennesker og Gud og fører til store konsekvenser for menneskeheten, for andre skapninger og for hele verden. Mennesket skulle forvalte skaperverket etter Guds skapervilje – og som et gjensvar på Guds kjærlighet. Når mennesket har sviktet forvalteransvaret ved utbytting, urettferdig fordeling og uvettig forurensning, er det et forræderi mot oppdraget, mot oppdragsgiveren og mot det skaperverket vi er satt til å forvalte. Menneskets forvaltning preges i stor grad av syndefallets egoisme og grådighet. Hele skaperverket lider under konsekvensene av de menneskeskapte klimaendringene: Ekstremvær, endringer i vindsystemer og havstrømmer, mer flom og tørke, jorderosjon og havstigning setter både matproduksjon, vannforsyning, biologisk mangfold og hele økosystemer under press. Gud taler til oss gjennom sitt skaperverk – ikke bare som en demonstrasjon på Guds storhet og skjønnhet, men også som et kall til omvendelse fra en livsstil som bryter ned og fører til skaperverkets og menneskers lidelse.

Mennesket er skapt til et liv i fellesskap med andre, og er gitt ansvar for hverandre. Gjennom syndefallet blir også dette fellesskapet truet. Jesus

gjør det klart at vi møter Gud i mennesker som erfarer sult, tørst, hjemløshet og sykdom (Matt 25,34–40). Å lukke øyne og ører for lidelse og urettferdighet hindrer oss i å se Guds ansikt i den verden som lider, og dermed stenger vi oss selv ute fra Guds velsignelse (Jes 58). Mange mennesker får sine levekår dramatisk forverret som følge av vår livsstil som bryter ned og ødelegger skaperverket. Særlig rammer dette våre søsken i sør som allerede er fattige og som sliter med å overleve, og urfolk over hele kloden, som lever i samspill med naturen. Klimaurettferdighet betyr at de som har minst skyld i klimaendringene, er de som lider mest.

At klimakrisen er menneskeskapt, vitner om menneskehetens fremmedgjøring fra skaperverket og svik av sitt forvalterkall. Utfordringene er så store, og vi føler oss maktesløse i møte med dem. Derfor er det vanskelig å få en sann erkjennelse og omvendelse fra vår synd. Men vårt fall og våre svik får konsekvenser for mer enn vårt eget liv. Det bryter ned alle relasjoner vi er involvert i, inkludert vårt forhold til resten av skaperverket og den økologiske balansen i naturen. *Vi trenger å bli frelst fra et livsmønster som ødelegger både oss selv og livet rundt oss. Her venter alt det skapte på vår forvandling... Dette Jesus-livet skal kirken være bærer av, i all sin avmakt, glød og frustrasjon.*²

Vi erkjenner at:

- Syndefallet fjerner oss fra Gud, fra Hans gode vilje, fra naturen og fra oss selv.
- Vår livsstil fører til skaperverkets lidelse, forurensning, utpining av ressursene og utryddelse av arter og økosystemer.
- Klimaendringene rammer de fattigste hardest, selv om de i minst grad er skyld i dem.

FRELSE, FRIGJØRING OG GJENOPPRETTELSE

Det Nye Testamentet beskriver hvordan hele skaperverket lider under menneskets syndefall:

For det skapte venter med lengsel på at Guds barn skal åpenbares i herlighet. Det skapte ble underlagt forgjengeligheten, ikke frivillig, men fordi han ville det slik. Likevel var det håp, for også det skapte skal bli frigjort fra slaveriet under forgjengeligheten og få den frihet som Guds barn skal eie i herligheten. Vi vet at helt til denne dag sukker og stønner alt det skapte samstemt, som i fødselsrier. (Rom 8,19–22)

Samtidig forkynnes det at hele skaperverket skal forsones ved Jesus Kristus:

Han er den usynlige Guds bilde, den første-fødte før alt det skapte. For i ham er alt blitt skapt, i himmelen og på jorden, ... alt er skapt ved ham og til ham. Han er før alt, og i ham blir alt holdt sammen. Han er hodet for kroppen, som er kirken. ... og ved ham ville Gud forsones alt med seg selv, det som er på jorden, og det som er i himmelen, da han skapte fred ved hans blod på korset. (Kol 1,15–18. 20)

På samme måte som syndefallet ved det første menneske fikk konsekvenser for hele skaperverket, fikk også forsoningen ved mennesket Jesus Kristus det. Her er det kosmiske dimensjoner som vi bare aner konturene av. Ved sin død og oppstandelse gjenoppretter Jesus de relasjonene som ble brutt. Relasjonen mellom Gud og menneske gjenoprettes, og dette får også konsekvenser for relasjonen mellom mennesket og naturen og mennesker imellom.

Cape Town erklæringen (Lausanne III) uttrykker det slik:

Dersom Jesus er Herre over hele jorden, kan vi

ikke skille vårt forhold til Kristus fra hvordan vi handler overfor jorden. For å forkynne det evangelium som sier at "Jesus er Herre", er å forkynne det evangelium som inkluderer jorden, siden Kristi herredømme er over alt det skapte. Omsorg for skaperverket er dermed et kristent anliggende i evangeliet...³

Vi er skapt i Guds bilde med et hellig ansvar som forvaltere av Guds fullkomne skaperverk. Ved Jesu død og oppstandelse blir menneskets gudsforhold gjenoprettet. Grunnlaget er dermed lagt for at vi også kan møte våre medmennesker, medskapninger og resten av skaperverket med løftet hode og et nytt blikk, og ta på oss igjen det oppdraget vi først ble gitt. Vi får starte på nytt - fri til tjeneste med ansvar for hverandre og med forvalteransvar for hele skaperverket. I Mark 16,18 heter det "Gå ut i hele verden og forkynn evangeliet for alt som Gud har skapt!"

Samtidig er syndefallets konsekvenser så altfor synlige iblant oss. Vi er kalt til bærekraftig forvaltning av det skaperverk som vi er en del av. Vi er kalt til tjeneste i Guds verden frem til Gud en dag skal gjøre alle ting nye og fylle alt i alle. Inntil den dagen lever vi, som på alle livets områder; i spenningsfeltet mellom *allerede*, men enda ikke *fullt og helt*.

5. TROENS SVAR - KIRKENS IDENTITET OG SELVFORSTÅELSE

Kirkenes identitet er grunnfestet i at vi er blitt Guds barn gjennom frelsen og gjenoprettelsen. Dermed er vi satt inn i en ny sammenheng: Jesus kaller sine disipler til omvendelse, oppbrudd og etterfølgelse. Han ber oss bære hverandres byrder, gi brød til de sultne og et hjem til de hjemløse. Han ber oss å forkynne det gode budskapet om

Vi tror at:

- På samme måte som syndefallet fikk konsekvenser for hele skaperverket, så har frelsen og forsoningen også det.
- Jesus Kristus gjenopprettet relasjonen mellom Skaperen og det skapte.
- Menneskets frelse får konsekvenser for mennesket selv, for vår relasjon til andre mennesker og til resten av skaperverket. Dette blir ikke fullkomment før Gud gjenoppretter alt fullt og helt. Men Guds Rikes krefter er allerede til stede iblant oss til kall og oppmuntring.

forsoning og Guds rikes frambrudd her i verden. Det er interessant å merke seg at når evangeliene beskriver Jesu forkynnergjerning, omtales den nesten utelukkende som at han forkynte ”Himmelriket” eller ”evangeliet om Guds rike”. Han demonstrerte også rent praktisk hva Guds rike innebærer: overvinnelse av sult, sykdom og lidelse, og herredømme over naturens krefter (Matt 4,23; Matt 9,35; Luk 4,43). Gjennom Jesus Kristus er Guds rike kommet nær. Gud har grepet inn i sitt skaperverk, med sin livgivende og helbredende kraft og det er dette han lærer sine disipler å synliggjøre i ord og handling (Matt 10,7ff).

Sitatet tillagt Frans av Assisi: ”Vi skal forkynne evangeliet om Guds rike til alle tider – om nødvendig med ord,” viser hvordan vi som Jesu etterfølgere kan være lys og salt i verden. Det betyr at lyset fra Kristus avslører det som er skjult og gjør at vi og andre kan se klart. Som saltet er vi med på å bevare omgivelsene fra forråtnelse. (Matt 5). Dette gjelder også for vårt forhold til dyr og planter, klima og miljø, politikk og samfunnsliv.

En personlig etterfølgelse er nødvendig for en sann gudsyndelse (Jes 58), men ikke nok for å få et samfunn og en ledelse etter Guds vilje. Et bærekraftig samfunn bygges av at enkeltmennesker og felleskap kjemper for en endring og en styring av samfunnet i tråd med god og rett maktutøvelse, slik vi leser i Sal 72. Bildet av kirken som kropp med mange ulike lemmer (1 Kor 12), beskriver rikdommen og kraften i det

at vi er skapt forskjellige med ulike evner og anlegg, samtidig som vi utgjør en helhet og et fellesskap. Pinsens budskap forteller oss at det er Den hellige ånd som er kraften som strømmer gjennom oss fra Kristus Jesus. Den hellige ånd binder oss sammen med alle troende og med alt som gir liv og gjør at vi bærer frukt (Joh 15) som er til velsignelse for vår neste og for hele skaperverket.

En slik selvforståelse og identitet inspirerer og forplikter kirken til et liv i etterfølgelse. Guds kall til oss er først å komme til Jesus og så følge etter dit Han leder. Blir vi ett med Ham, vil vi sammen med våre brødre og søstre i troen se mer av Guds storhet og uendelige kjærlighet til oss og alt det skapte (Ef 3,16ff). Der er også kilden til kraft og utrustning til tjeneste i verden. Da kan vi se vår neste og skaperverket med Guds øyne, kjenne smerten over lidelse og urettferdighet (2 Mos 3,7), ta del i Guds spesielle omsorg for utsatte og lidende mennesker og vreden over en gudsyndelse som lukker øynene for urett og ødelegger landet (Sak 7,8–14). I dette ligger kirkens kall i verden – som et fellesskap av troende som sammen utfører Kristi gjerning på jord og demonstrerer Guds rikes komme blant oss

En god og rett maktutøvelse som ivaretar de lidende og mest sårbare (Sal 72) gjelder like mye for dagens ledere på alle nivå. Her ligger det mer enn et sosialt samfunnsengasjement. Våre handlinger i møte med svake og lidende er en av de sentrale dimensjonene i gudsyndelsen, for i møte med dem som lider, møter vi den lidende Gud

Gud elsker det han har skapt og er kompromissløs mot all misbruk av makt, urettferdighet, undertrykkelse og ødeleggelse. **Guds rike er kommet til oss** i Kristus Jesus, et nytt rike som bringer rettferdighet, forsoning, helbredelse og nytt liv til alt det skapte. **Ved Den hellige ånd er Kristus til stede** hos Guds barn og i sin verdensvide kirke. Vi er satt til å være Guds lys og salt i verden.

Troens svar på Guds kjærlighet til oss og hele skaperverket er:

- **Å leve et liv i Kristi etterfølgelse** med alt det innebærer. Å la Gud prege oss som enkeltmennesker og som fellesskap (kirke / menighet) til kjærlighet og ansvar for alle mennesker og for alt det skapte på alle nivå, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt.
- **Å kjempe** – sammen med Ham og alle gode krefter – **for å la Guds rike vinne fram i verden** til ære for Skaperen og til beste for våre medmennesker, oss selv og alt liv på jorden.
- **Å gjøre felles sak** med Skaperen i hans særlige omsorg for fattige, lidende og utsatte mennesker.

selv.

En kirke som er rotfestet og grunnfestet i Gud kan frimodig samarbeide med alle ”mennesker av god vilje” for å la Guds rikes krefter få gjennomslag i verden. Da kan vi engasjere oss i diakonalt og sosialt arbeid og politisk påvirkningsarbeid som fremmer vern om de svakeste, de som faller utenfor, og alt i Guds skaperverk som er offer for menneskets kortsiktige jag etter vinning.

6. FRAMTID OG HÅP

Bibelens tale om denne verdens undergang (Matt 24,35), samsvarer med dagens mange svært alvorlige prognoser for livets og menneskehetens framtid på jorden. Noen av verdens fremste miljøforskere er dypt pessimistiske. Er det mulig å redde jorden ved menneskets kløkt og forstand? Bibelen forkynner framtid og håp (Jer 29,11). Selv om Jesus sier at himmel og jord skal forgå så er det også klart at det skal skapes noe nytt på ruinene av det gamle (2 Pet 3,13; Åp 21,1). Det brukes mange bilder for å beskrive hvor fantastisk det skal bli når Gud gjør alt ting nytt. Kristne har gjennom historien tolket dette på ulike måter. Det som er tydelig utfra Bibelens tekster er at håpet om en ny himmel og en ny jord ikke er begrenset til en åndelig tilværelse, men det gjelder hele mennesket, kroppen inkludert, og hele skapningen, selv om det blir på en måte vi ikke kan fatte dybdene av her og nå.

Håpet om en ny himmel og en ny jord fritar

Biskop Erling Utne sa følgende i et intervju:

Jesu fødsel er det helt sensasjonelle ved vår tro. At Gud, himmelens og jordens skaper, blir menneske i joden Jesus og tar bolig i blant oss, er det store mirakel. Ja, det er det grunnleggende dogme i vår tro. (...) Gud ble menneske for å sone menneskehetens synd, og på den måten skape mulighet for å nå oss med sin forløsning kjærlighet, Hans hensikt med hele dette inngrepet er å hente menneskeheten og det falne skaperverket tilbake til Gud og til paradisiske tilstander. Jesus ble altså ikke menneske bare for en kort passasje under sitt jordeliv. Inkarnasjon er en evig begivenhet. Gud skal i den kommende verden være nærværende hos oss som mennesket Jesus Kristus, vår bror. (...) Det skaper en helt annen kristendomsforståelse, og et helt annet engasjement for verden, samfunnet og menneskene, enn forestillingen om at vi skal til Himmelen.

”Det jordnære håpet” med Per Arne Gjerdi i ”Gudsrikets gåte”, Stiftelsen Korsvei, s. 101

oss ikke fra vårt ansvar for verden og livet her og nå. Samtidig er det kristne håpet høyst tilstedeværende allerede i denne verden. Kirken er kalt

Det kristne håpet gir ankerfeste for troen og kraft i hverdagen.

Vi bekjenner at:

- Jesu fødsel, hans liv og hans død og oppstandelse bryter det ondes makt over alt det skapte, og åpner døren til et nytt liv i felleskap med Gud, mennesker imellom og mellom mennesker og resten av skaperverket.
- Dette Guds rike er vi bærere av ved Den Hellige Ånd og gjennom felleskapet i Kristi kirke på jord.
- Ved Guds Ånd må ærefrykt, ydmykhet, glede, undring, takknemlighet, tilhørighet, kjærlighet og ansvarlighet få større plass i våre liv, så de preger våre valg i hverdag, politikk og menighetsliv. I en slik omvendelse er stillhet, bønn, lovsang og samtale like naturlige og nødvendige elementer som praktisk nestekjærlighet og samfunnsengasjement.
- Guds rike skal bryte gjennom og hele skaperverket bli fullkomment gjenopprettet i Guds tid og etter Guds plan og vilje. Dette håpet er ikke abstrakt, men høyst konkret og levende og omfatter hele Guds skaperverk.

til å være tegn på Guds rike allerede nå. Midt i lidelse og smerte og dystre framtidsutsikter, bærer kirken med seg kraften som kan skape forandring, om vi slipper den til. Denne kraften har sin forankring i troen på Gud, skaperen, frelseren og livgiveren. Den ser fram mot håpet om gjenopprettelsen av skaperverket og alle brutte relasjoner. Og den drives fram av kjærligheten fra Gud som skapte, og selv ble en del av skapelsen for å frelse og gjenopprette sitt fullkomne skaperverk.

Å erkjenne at vi som mennesker lever i relasjoner er å erkjenne den økologiske dimensjonen i våre liv. Ved å kalle jorden, dens beboere og universet for "skaperverket" ligger det innforstått et valg om å sette denne helheten i relasjon til Skaperen, Gud. At Skaperen selv ofret alt for å gjenopprette relasjonen med sitt skaperverk gir nye dimensjoner over vårt liv og tjeneste, vårt syn på verden rundt oss og på våre medmennesker.

Gud kom og delte våre kår, inkludert all lidelse og smerte i verden. Jesus bragte med seg med seg noe fundamentalt nytt: Guds rike som allerede er kommet nær, og som en gang skal komme fullt og helt.

Guds kall til omvendelse er derfor ikke bare et kall til personlig, åndelig omvendelse, men et kall til å bli preget av Guds tanker og kjærlighet for alt det skapte og å ta del i arbeidet for Guds rike, slik Jesus forkynte og demonstrerte det. På denne måten gir Gud framtid og håp midt inn i en verden av håpløshet og dystre framtidsutsikter.

¹ Det greske ordet som her er oversatt med "verden" er "kosmos"

² Asle Finnseth i magasinet "Strekk" nr. 1/2012, s 38.

³ Cape Town-erklæringen, gjengitt i Ekenes et al. 2011, 241–242.

Magnus Malm

KJENNETEGN

Å søke Guds nærvær i en kaotisk tid

399,-

Den svenske forfatteren og sjelesørgeren Magnus Malm skriver om kjennetegnene på Guds nærvær i vår hverdag.

Sammen med den nye boken kommer et armbånd. Det er ment som en praktisk hjelp til å daglig holde fast ved kjennetegnene krybben, korset og ringen.

Vårt Land skriver: *"For svensken er bønn intet mindre enn et mirakel, fordi han ikke kan tenke seg noe annet som kan forandre menneskers liv så dypt og knytte oss til kilder bortenfor alt vi ser."*

SÅNN KAN DET FOR EKSEMPEL GJØRES...

AV SUNNIVA GYLVER
SUNNIVA@GYLVER.NO

Gå inn på www.kirken.no – ressurser – liturgier for faste dager i kirkeåret – Skaperverkets dag. Der finner du masse ideer til liturgiske ledd, salmer, tekster, kirkekafe, rammer... Her er et eksempel fra 2012, en favoritt hos undertegnede:

REFLEKSJONSTEKST

Kjærlighet i klimakrisens tid

Hvis vårt dypeste kall er å elske Gud, Skaperen av himmel og jord – hva da med skaperverket hans? Og hvem er egentlig min neste i globaliseringens tid?

Det doble kjærlighetsbudet er et kjernepunkt i vår kristne tro. Fordi Gud har elsket oss først, inviteres vi til å elske Gud *av hele vårt hjerte og av hele vår sjel og av all vår forstand – og vår neste som oss selv*. Det oppsummerer vårt gjensvar til Guds nåde og kjærlighet – *på dette hviler hele loven og profetene*.

Og kjærligheten til Gud og nesten har fått mange vakre og sterke uttrykk gjennom historien: Mennesker som har ofret tid, krefter, muligheter, makt og penger, til og med livet, for å leve udelt for sin Gud. Som har skapt den mest sublim kunst for å bringe det himmelske til jorden. Som har brukt sitt sylskarpe intellekt til å forstå og formidle Guds anliggender. Og mennesker som tålmodig har holdt døende i hånden, som har gitt alt for å hjelpe andre ut av fattigdom, som med fare for eget liv har stilt seg i veien for krig og ødeleggelse. Alt dette vitner om hvilke livskrefter Guds kjærlighet kan vekke i oss.

Gir vi også plass til resten av skaperverket i kjærlighetsbudet? Når nå klimakrisen truer med å undergrave store deler av Guds skaperverk, kan man spørre seg om ikke kjærligheten til Skaperen

også må bety noe for vårt forhold til det han har skapt.

Hva om å elske Gud av hele sitt hjerte også betyr å åpne sitt hjerte for hans skaperverk, la oss bevege av det og leve med omsorg og respekt for hver blomst, hver fisk, hvert økosystem?

Hva om å elske Gud av hele sin sjel også kan handle om å bruke kreativitet og skaperevner til å formidle vårt ansvar for naturen, til å synliggjøre det livsviktige og skjøre samspillet med alt levende?

Hva om å elske Gud av all sin forstand også kan handle om å gjøre en innsats for å sette seg inn i hvordan vårt overforbruk påvirker naturen, og å prøve å forstå klimaendringene for å kunne gjøre noe med dem?

Hva om å elske sin neste som seg selv i lys av klimautfordringene betyr å legge om livsstilen for at havstigning, ekstremvær og ødeleggelse av økosystemer ikke skal ramme mennesker i fattige land og kommende generasjoner? I dag er vår neste – menneskene vi ser lide, og har en mulighet til å gjøre en forskjell for – også mennesker på den andre siden av jordkloden.

Da får søppelsortering og kollektivtransport en helt ny dimensjon. Da handler det ikke om plikt, men om å være med i Guds kjærlighetsbevegelse, med hele skaperverket som retning.

Vi er skapt til å leve i en kjærlighetsrelasjon til alt levende. Vi merker det i følelsen av vårvind mot vinterblek hud, i duften av en blomstereng rett før sankthans, i smaken av eple rett fra treet, i lyden av fottrinn i nysnø. Vi får danse med i en fantastisk helhet, i Guds store kjærlighetsrom – i det livgivende samspillet med naturen, andre mennesker, oss selv og Gud der vi hører hjemme.

Hildegunn Marie T. Schuff

GDUSTJENESTERESSURSER

Langbordsgudstjeneste

Vi bringer her forslag til noen liturgiske byggeklosser som kan benyttes i gudstjenesten på Skaperverkets dag eller Høsttakkefest.

Forberedelse:

Det anbefales et samarbeid mellom gudstjenesteleder og ulike grupper (barn, unge, voksne) i utformingen og tilretteleggelsen av gudstjenesten. Kan gudstjenesten også gjøres flerkulturell? Tenk på hvem som kan inviteres til å bidra og forberede.

Det må anskaffes et langbord og medbringes effekter til å dekke bordet: vann, brød, planter, lys, tallerken mv til en usynlig gjest, nattverdelementer.

La evt. forsangerkor ta del i forberedelsen og gjennomføringen av gudstjenesten.

Temasang: HERRE, DIN JORD BÆRER MAT nok for alle

Tekst: Vidar Kristensen 1978

Herre, din jord bærer mat nok for alle

Takk for den delen du vil vi skal ha

Lær oss å dekke et langbord i verden som alle kan reise seg mette fra.

Herre, vi reiser oss mette fra bordet.

Takk for de kreftene vår kropp har fått.

Nye skal sitte ved bordet og spise.

Hvis du får fordele, har alle nok.

Amen. Amen.

1. Inngang

I prosasjonen bæres inn alle elementer som skal dekkes på langbordet, mens menigheten synger "Herre din jord" v 1 (flere ganger). En voksen kan bære et barn på skuldrene sine, og barnet bærer Bibelen, løftet.

2. Samlingsbønn

Gode Gud, du som gir liv til alt som lever,

Vi takker deg for livet og for sinn og sanser som du har gitt oss.

Vi priser deg for jordens skjønnhet, for liv og helse,

og for alt som lar oss kjenne at du er god.

Her for ditt ansikt ber vi om lyttende ører,

løste tunger og villige hender,

så vi kan høre ditt ord, lovprise deg fra takk- nemlige hjerter,

og i ord og gjerning vitne om dine storverk, du vår skaper og frelser.

Vi ber i Jesu navn.

Alle: **Amen.**

(Fra Gudstjenesteordning for Dnk 2011)

3. Kyrielitani

En "roper":

Mange mennesker i verden lever i fattigdom og nød, mens andre lever i velstand og luksus. Det er urettferdig. Hør oss når vi roper, Gud, og vis oss hva vi kan gjøre.

L synger: Herre, Herre, miskunne deg over oss.

A synger: Herre, Herre, miskunne deg over oss.

En "roper":

Miljø ødelegges og klima endres. Det er de fattigste i verden det går verst ut over. Stadig flere mennesker utsettes for ekstrem tørke eller flom og voldsomt uvær. Det er urettferdig. Hør oss når vi roper, Gud, og vis oss hva vi kan gjøre.

L synger: Herre, Jesus Krist, miskunne deg over oss.

A synger: Herre, Jesus Krist, miskunne deg over oss.

En "roper":

Herre, din jord bærer mat nok for alle! Hør oss, Gud, når vi roper og ber deg: Hjelp oss å dele dine gaver rettferdig.

L synger: Herre, Herre, miskunne deg over oss.

A synger: Herre, Herre, miskunne deg over oss.

4. Gloria

Her kan det velges en eller flere lovsanger, f.eks.

* Gloria (fra Taizé) – Salmer 97/Salmer underveis, nr. 243

* Himmelen tonar av lovsong, halleluja – Salmer 97/Salmer underveis, nr. 87

* Takk gode Gud for alle ting – NoS 281 (utvalgte vers)

5. Bibeltekster

(forslag fra Tekstbok for Den norske kirke, 2011)

For skaperverket:

Fortelling: Noah og storflommen (1 Mos 6,9–22; 7,17; 8,6–17; 9,9–17)

Tekster til 2. rekke: 1 Mos 2,4–15; Rom 8,19–23; Mark 6,35–44 (Jesus metter fem tusen)

Høsttakkefest:

Fortelling: Elia og enken i Sarepta (1 Kong 17,1–16)

Tekster til 2. rekke: Salme 65,10–14; Ef 5,15–20; Luk 17,11–19 (De ti spedalske)

6. Preken (se også refleksjonstekst)

7. Trosbekjennelse/synsbekjennelse

Vi bringer her tre alternativer.

7. 1. (Evt. med stillhet mellom hvert avsnitt).

L: Vi tror på

**Alle: én Gud, én kilde til alt liv,
én grunnvoll for hele jorden med alt
det skapte.**

L: Vi tror

**Alle: på Kristus som har gitt oss som er skapt
i Guds bilde
å arbeide med omsorg for jorden,
å søke å forstå dens mysterier,
å samarbeide til beste for jordens barn.**

L: Vi tror

**Alle: på Guds Ånd som vil lede oss
til nærhet med jordens liv,
til en forsakende og uselvisk livsstil
der jorden og dens arv forvaltes i fred,
og der livet for alle dens skapninger lever
i rettferdig fordeling.
Slik må det være.
Amen.**

Fra India. Kilde: Sinfonia Oecumenica

© Gütersloher Verlagshaus, GmbH,

Gütersloh 1998. ECEN 2003.

O: Estrid Hessellund, 2007.

7.2 Synsbekjennelse og Trosbekreftelse

L: La oss bekjenne våre synder,
fordi det er sløsing i en verden med mangel,
fordi det er knapphet i en verden med
fråtsing,
fordi barn blir solgt i en verden av
desperasjon for at familien skal overleve,
fordi millioner må forlate hjemmene sine for
å unngå fattigdom og vold.

Stillhet

L: Gud, vær med dem som er på vei og søker
tilflukt et annet sted.

**A: Vi har kunnskap og ressurser til å mette
verden, men vi gjør det ikke.**

L: Tilgi oss når vi forsøker å hamstre i stedet for
å dele,

**A: når grådighet betyr mer i våre liv enn livs
fylde,**

L: når våre kortsiktige behov ødelegger
framtiden for hele skaperverket.

Vi har muligheten til å ta imot fremmede

**A: men vi unnskylder oss med politikernes og
politiets avgjørelser.**

L: Med alle våre beste hensikter og alt vårt
helhjertede arbeid

**A: bekjenner vi vår utilstrekkelighet til
å løfte opp de falne,
å finne systemer for å sikre rettferdig
fordeling av mat,
å sikre fred så bønder kan så og høste.**

Løftesord

L: Gud åpner våre hender, så vi kan starte på
nytt igjen med et ”velkommen”.

Gud åpner våre sinn, så vi kan starte en ny
måte å leve på.

Gud åpner våre hjerter, så vi kan starte på
nytt og følge Livets Brød,
som i dette øyeblikk forandrer oss,
og leder oss mot den fest der ingen er sultne,
festen som er nå og til evig tid. Livets fest.

Trosbekreftelse

L: Gud skaper menneskeheten med ulike språk,
kulturer og hån – som en enhet i kjærlighet.

A: Ditt folk skal være mitt folk. Gi oss i dag vårt daglige brød.

L: Kristus forsoner dem som er langt borte og dem som er nær, gjennom korset.
Kristus metter alle sultne ved sitt bord.

Kristus åpner døren for alle som banker på.
I Kristus er vi søstre og brødre.

A: Din Gud skal være min Gud. Gi oss i dag vårt daglige brød.

L: Den Hellige Ånd drar oss inn i et tilhørighetsforhold som stadig utvides.

A: Ditt folk skal være mitt folk, og din Gud min Gud.

Gi oss i dag vårt daglige brød.

Det lutherske verdensforbund, 2010.

O: Estrid Hessellund

7.3 Syndsvedkjennning

Nynorsk:

Heilage Gud.

Du har synt oss din gode vilje for livet.

Du har gjeve oss éi jord

til bustad for alle menneske.

Vi vedkjenner

at vi ved våre haldningar og handlingar

skader det livet du har skapt,

og har gjort deg imot.

Tilgjev oss vår synd.

Gjev oss visdom og mot

til å gjera din vilje.

Bokmål:

Hellige Gud,

du har vist oss din gode vilje for livet.

Du har gitt oss én jord

til bolig for alle mennesker.

Vi bekjenner

at vi ved våre holdninger og handlinger

skader det liv du har skapt,

og har gjort deg imot.

Tilgi oss vår synd.

Gi oss visdom og mot

til å gjøre din vilje.

8 Forbønn

(løfte opp og be: vann, brød, plante, lys, tallerken til usynlig gjest, nattverdelementene...)

La gjerne barn og unge være med i utformingen av bønnene.

Hvert av bønneavsnittene kan gjennomføres slik at man ber og løfter opp det nevnte element, før det settes på langbordet.:

ML/L: La oss vende oss til Gud i bønn.

Vi løfter opp **vannet** og takker / ber for/om ...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar: Gud, skap i oss tro, håp og handling (Syng håp 2, 24) – synges eller leses.

ML/L: Vi løfter opp **brødet** og takker/ber for/om...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar

ML/L: Vi løfter opp **blomstene** og takker/ber for/om...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar

ML/L: Vi løfter opp **lyset** og takker/ber for/om...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar

ML/L: Vi løfter opp **tallerkenen som vår usynlige gjest skal spise av**, og takker/ber for/om...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar

ML/L: Vi løfter opp **nattverdelementene, brød og vin**, som skal bære vårt fellesskap videre. Vi takker for/ber om...

Gud, vi ber.

M: Menighetssvar

Ofring

Vi anbefaler at ofringen på dagens gudstjeneste går til en "usynlig gjest" – at menigheten velger et formål som tilgodeser en relevant organisasjon eller et prosjekt i et land der rent vann eller mat er en mangelvare.

9 Nattverd

Nattverdordning må tilpasses det enkelte kirkesamfunn/menighet.

Her foreslås Nattverdbønn D fra "Gudstjenesteordning for Den norske kirke, 2011"

Innledende lovprisning

L: Vi lovpriser deg, evige Gud,
du som har skapt verden og alt som er i den.
Det er i deg vi lever, beveger oss og er til.
Sammen med din menighet i himmelen og på
jorden
lovsynger vi ditt hellige navn:

A synger: Hellig / *Sanctus*

L: Vi takker deg, all godhets kilde. Du sendte din
Sønn. Han ble korsfestet og stod opp fra de døde.
Han åpnet skriftene og åpenbarte seg for sine
venner da han brøt brødet og gav dem. Nå ber vi
deg: La din Ånd komme over oss og over dine
gaver, så våre øyne åpnes, og vi kjenner ham igjen
som vår korsfestede og oppstandne Frelser.

Innstiftelsesordene

L: Vår Herre Jesus Kristus, i den natt da han ble
forrådt, tok han et brød, takket, brøt det, gav
disiplene og sa: Ta imot og spis! Dette er min
kropp som gis for dere. Gjør dette til minne om
meg. Likeså tok han kalken etter måltidet, takket,
gav dem og sa: Drikk alle av den. Denne kalk er
den nye pakt i mitt blod som utøses for dere så
syndene blir tilgitt. Gjør dette så ofte som dere
driker det, til minne om meg.

*Etter innstiftelsesordene kan liturgen og menigheten
si:*

L: Stort er troens mysterium.

A: Kristus døde. Kristus stod opp. Kristus skal
komme igjen.

Følgende setning kan tilføyes:

A: Ham være ære for kjærligheten som er sterkere
enn døden.

L: Hellige Gud, gi oss brennende hjerter, så vi i
undring og glede tar vare på ditt ord og viser

barmhjertighet mot den som lider. Bli hos oss,
også når vi tviler og sørger. Gå med oss, inntil
savn og smerte har veket for evig jubel og
lovsang.

A: Fadervår

Natteverdtudeling

Takkebønn

L: Vi takker deg, visdommens Gud, for ditt mål-
tids dype hemmelighet: Brødet vi har brutt, er
ett. Din Sønn har gitt sil liv for én verden og én
menneskehet.

A: **Vi ber deg: Hjelp oss å høre det rop du har
hørt, å se den nød du har sett, og å elske vår
neste som oss selv.**

Som avslutning på nattverden synges "Herre, din jord..." vers 2:

Herre, vi reiser oss mette fra bordet.

Takk for de kreftene vår kropp har fått.

Nye skal sitte ved bordet og spise.

Når du får fordele, har alle nok. Amen, amen.

10. Velsignelse / sendelse

Her foreslås to alternativer

L: Velsignelsen fra Gud, vår skaper,
Jesus Kristus, vår frigjører,
og Den hellige ånd, vår livgiver,
være med dere alle.

M: Amen

Velsignelse til å gjøre en forskjell

Må Gud velsigne deg med uro ved for lettvinde
svar,

halve sannheter og overfladiske relasjoner,
så du kan leve med et rent hjerte.

Må Gud velsigne deg med vrede over urett-
ferdighet,
undertrykkelse og utnyttelse av mennesker,
så du kan arbeide for rettferd, likhet og fred.

Må Gud velsigne deg med tårer for dem som
lider av hungersnød, sult, utstøtelse og krig,
så du kan rekke ut din hånd for å trøste dem og
vende deres smerte til glede.

Og må Gud velsigne deg med den dristige tanke at du er med på å gjøre en forskjell i verden, så du kan gjøre det som andre mener er umulig.

Forfatter ukjent.

Sendt til Kirkenes Verdensråd fra Indonesia etter tsunamien 2004.

O: Estrid Hessellund 2006

11 Utgang

L: Vi står ansikt til ansikt med havstigning, sult og flyktningstrømmer,

A: Gud lider med oss!

L: Vi erkjenner med sorg Skaperverkets sukk og pine,

A: Gud gråter med oss!

L: Vi kjemper for rettferd,

A: Gud kjemper sammen med oss.

L: Vi blottstilles og utfordres av klima-urettferdigheten,

A: Gud myndiggjør oss!

L: Gå i fred. Tjen livets Gud.

*Fra "God, Creation and Climate Change",
LVF 2009. George Zachariah, India.*

O: Estrid Hessellund

11.2 Herre, din jord bærer mat nok for alle!
Gå i fred, tjen Gud, din neste og alt det skapte med glede.

SANGFORSLAG

Herre, din jord (Salmer underveis, 398;
Barnesalmeboka, 253)

Gledens Herre, vær vår gjest

Han skapte skogen (Salmer 97, 37)

Herre Guds, ditt dyre navn og ære (S97, 40)

Himlen blåner for vårt øye (S97, 41)

Så grønn en drakt (S97, 136)

Adam, hvor er du? (Syng håp 2, 1)

For alle på jord en plass omkring bordet

(Syng håp 2, 14)

Med alt på jord er vi forbundet

(Syng håp 2, 54)

Skal det gode landet legges øde (Levende vann)

– Syng håp 2, 65

Gi oss, Gud, gi oss i dag (Syng håp 2, 17)

¹ Flere steder i Norge har man i tidligere tider hatt tradisjon for å dekke på til en "usynlig gjest" i hjemmet, enten på søndag eller i forbindelse med høytider. Dette som uttrykk for gjestfrihet og for solidaritet med noen som trengte et måltid. I tillegg har man evt. lagt penger i en sparebøsse til solidaritetsformål. Se for eksempel <http://www.kirkensnodhjelp.no/Fasteaksjonen/Materiell-ressurser/Arbeid-med-barn/Usynlig-middagsgjest/>

SØNDAGSTEKSTEN

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF - HILDE BARSNES - KJELL A. SKARTSETERHAGEN - TORBJØRN HOLT

SANKTHANSDAGEN - 3. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
4. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 5. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

SANKTHANSDAGEN

24. JUNI 2014

Prekentekest: Luk 1,5–17

*Lesetekster: Dom 13,2–7.24–24 / Hebr 11,1–
2.32b–34.38–40*

Liturgisk farge: Hvit

1. SANKTHANS:

Idet året er på det lyseste, minnes kirken Johannes døperen. Som hovedregel har kirken feiret sine helgendager på vedkommendes dødsdag, for en martyrs død ble betraktet fødselsdag til herligheten og det evige liv. Unntaket er Maria og Johannes døperen. Deres merkedager ble knyttet til Jesu fødsel. I og med at Lukas nevner at Johannes er et halvt år eldre enn sin slektning Jesus (Luk 1,26) er det naturlig at kirken markerer Johannes seks måneder før jul. Tilsvarende feirer vi Maria budskapsdag 9 måneder før vi minnes Jesu fødsel. Slik falt Sankthansdagen sammen med datoen for antikkens sommersølv. Bålbrenning på sankthansaften og

andre folkelige skikker fra før innføringen av kristendommen har på denne måten holdt seg levende og er blitt en del også av den kristne kulturarven – i hvert fall i Norden. I utgangspunktet har de imidlertid ingenting med markeringen av Johannes døperen å gjøre. Likevel kan motiver som lys/mørket eller varme/kulde godt brukes inn i forkynnelsen vår.

Kirken ser på Johannes som den siste store profeten og som Jesu forløper. Evangeliene viser i denne sammenhengen på profeten Malaki: ifølge ham skal Gud sende en budbærer som skal rydde vei for Messias (Mal 3,1–4). Merkedagen for døperen har vært feiret siden slutten av 300-tallet.

Allerede valget av datoen minner predikanten om at forkynnelsen om Johannes må sees i tilknytning til Kristus. Det er Kristus som er den egentlige hovedpersonen på Sankthans. Eller som evangelisten Johannes beskriver det: ”Han skal vokse, jeg skal avta” (Joh 3.30).

2. BARNDOMSHISTORIER:

I forordet til Lukas-evangeliet (Luk 1,1–4) beskriver evangelisten målet med sitt prosjekt: Han vil gi en nøyte fremstilling av evangeliet om Jesus fra begynnelsen av. Det vil han gjøre i riktig rekkefølge etter at han først har foretatt nøyte undersøkelser. Sånt sett er det naturlig å begynne med forhistorien. Men han starter ikke med omstendighetene rundt Jesu fødsel. Han begynner

med Johannes døperen. Det er nok ingen tilfældighet, og understreker bare at fortellingen om Sakarja og Elisabeth og løftet om at de mot all forventning skal få en sønn, er bindeleddet mellom gammelt og nytt, mellom de jødiske tradisjonene og den kristne tro.

Valget av Sakarja og Elisabeth til å bli foreldrene til Johannes begrunnes med at begge har vist seg som rettferdige. Som gode mennesker fra gammeltestamentlig tid har de etter det Lukas beskriver, holdt seg til Guds bud – åpenbart til tross for prøvelser (barnløshet).

3. ANGELOFANI:

Akkurat som Maria senere får også Sarkarja besøke av engelen Gabriel. Angelofanien (synet av en engel) er et motiv vi allerede kjenner fra det gamle testamentet. Viktige beskjeder kommer via engler. Også Sara og Abraham blir foreldre på sine gamle dager etter at Gud besøkte dem (Gen 18). Den navnløse kona til Manoah får beskjed om at hun skal bli mor til den store og sterke Samson (Dom 13,2ff). Hanna får ikke se en engel, men også hun får et løfte av Gud om at hun skal bli mor etter lang barnløshet; beskjeden formidles i dette tilfellet av tempelpresten Eli (1 Sam 1).

Typisk for englenes forkynnelse i angelofanien er utropet "Frykt ikke!" Den som blir oppsøkt av Gud, blir redd for sitt liv (Jesaja 6,5–7). I møtet med den fullkomment rettferdige Gud åpenbares at mennesket er utilstrekkelig og skyldig til dommen. Og at det er grunn å frykte for livet sitt, avvises ikke av budbæreren, men den som møter Guds sendebud, får en forsikring om at det ikke er grunn til redsel denne gangen (Se også Luk 1,30, Luk 2,10, Matt 28,5, Dom 6,23 og Dan 10,12). Også navnet som barnet skal få, tyder på det: Johannes – Gud er nådig.

4. ET LØFTE SOM SKAPER GLEDE:

Løftet som Sarkarja får, berører både et mikrokosmos og et makrokosmos. For det første gjelder løftet et konkret ektepar som har ønsket seg barn i mange år, og som tydeligvis har kommet over den alderen da det er mulig for en kvinne å bli gravid. Til tross for bønn, og sann-

synligvis også ofring, har ikke de to fått det til. Derfor er forundringen og etter hvert gleden stor.

Men like mye gjelder løftet hele Guds folk. Oppgavene som Johannes er tiltenkt, vil få følger for alle troende. Johannes skal bli en vesentlig del av Guds frelsesplan. Han skal:

- Bli fylt av Den hellige ånd og dermed ha umiddelbar kontakt med Gud.
- Få folk til å vende om gjennom forkynnelse og dåp.
- Gå i forveien for Messias, samt forberede folk på hva som kommer til å skje.

Alt dette vil føre til glede "for hele folket" (Luk 2,10). Med Kristus kommer nye muligheter; med ham skinner lyset over verden, akkurat som det lyste over gjeterne utenfor Betlehem.

5. FEDRE OG BARN:

I engelens ord finnes det et lite avsnitt som får meg til å stusse. En av oppgavene til Johannes blir å "vende fedrenes hjerter til barna". Skulle det ikke være omvendt, at barna skulle vende seg til fedrene? Vi som er voksne, vet vel best hva som er godt for barna, ikke sant? Men nei, øynene og oppmerksomheten skal rettes mot barna. Her foretar Lukas et bevisst valg. Han siterer bare halvparten av et utsagn som profeten Malaki kommer med (Mal 4,6). Profeten krever gjensidighet far til sønn og sønn til far. Lukas krever bare at fedre skal vende seg til barnas hjerte. Johannes sin oppgave blir altså at han skal oppfordre folk å rette seg mot fremtiden. Akkurat som barna skal vokse, slik skal også Guds rike bli større. Idet Sakarja vil vende seg til det Johannes en dag skal forkynne, vil noe vokse i ham: troen og håpet. Det er ikke tilfeldig at Guds sønn kom til verden som barn. Barn klarer på en annen måte enn andre å spre lys og glede og dermed åpne menneskenes hjerter for kjærligheten.

6. GLEDE OG LYS FOR MENNESKENE:

Idet året er på det lyseste, minnes kirken at Kristus er kommet for å være verdens lys. I forhold til dette lyset er alle andre lys små, men alt av lys kan minne oss på det ene, store lyset. Det gjelder alt fra sankthansbål til små stearinlys.

Johannes var forløper. Han opptrådte på en

annen måte; hans budskap var tyngre og mørkere enn Jesu forkynnelse; han var asket. Likevel klarte han å være et lyspunkt for medmenneskene sine. Johannes klarte å vise noen mennesker hva som er vesentlig, og han oppfordret til omvendelse. De som klarte å gjennomføre snuoperasjonen i livet sitt, ble friere; de fikk nytt håp, kjente et nytt lys over eksistensen.

Men fremdeles var Johannes en forløper. Han en varselslampe som forteller om en annen, det egentlige lyset som skal komme. Han pekte først og fremst på et lys som kan lyse opp alt som er mørkt og trist i denne verden. Det er Jesus som gir et mye mer omfattende håp enn det Johannes og andre profeter noen gang kunne gi, gjennom sin død og oppstandelse.

Og når vi først snakker om Kristus som verdens lys, må vi heller ikke glemme at Jesus definerte sine disipler til å være verdens lys (Matt 5,14), ikke slik at vi skal kunne konkurrere med ham, men samlet som menighet kan også de troende bli en større lysfaktor og gi vitnesbyrd om at verden har mer i vente enn mørke, lidelse og død. "Dere er verdens lys! En by som ligger på et fjell, kan ikke skjules." En kirke som lever lyset fra Jesus, vil alltid kunne gi håp.

5. GUDSTJENESTE OG SALMER:

(NoS 2013)

- 101 – "Kristus er verdens lys"
- 246 – "Lyset skinner over jord"
- 247 – "Tal vennlig til Jerusalem"
- 419 – "Med Jesus vil eg fara"
- 431 – "La oss vandre i lyset"
- 727 – "Lysenes Gud, kjærlighets kilde"

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
SOKNEPREST I SKÅRER
EMHE@LORENSKOG.KIRKEN.NO
ERNSTHER@ONLINE.NO

3. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

29. JUNI 2014

Prekentekest: Jes 25,6–9

Lesetekster: Åp 19,5–9 / Luk 14,15–24

Fortelleretekst Mark 10,13–16

Liturgisk farge: Grønn

LA OSS JUBLE OG GLEDE OSS PÅ JORDEN SÅ SOM I HIMMELEN!

I dag er det fest, feiring, glede og lovsang som står i sentrum. Invitasjonene er sendt ut fra vertskapet! Påskens underfulle budskap og glede skal feires med den beste maten, gammel, klarnet vin og fete retter. Ingenting skal spares på; ingenting er for fint for denne feiringen, og invitasjonene er sendt ut til hele adresselisten; ingen er utelatt. For i vår Fars hus er det rom, og plass til alle som vil komme. Det serveres livets brød og frelsens vin. For det er selvet livet som feires i dag, livets sterke, grensesprengende kraft på jorden, så som i himmelen. Livet kommer fra kjærlighetens kilde der det ble, og alltid blir, til i vår skapers guddommelige hånd. Derfor er alt liv guddommelig og har vår skapers signatur og merke. Det er den adresselisten Gud benytter når han sender ut invasjonene til festen, men ikke nok med at han sender ut invitasjoner; han kom også hit for å overbringe invitasjonen personlig. Det er ikke ofte noen kommer personlig for å overbringe en invitasjon, men det gjør altså Gud. Han sendte Jesus hit, for han mente det var avgjørende, og at du og jeg er viktig for ham, på jorden så som i himmelen. Jesus brukte mange forskjellige måter for å fortelle om sitt oppdrag og nå frem med invitasjonen. Den sterkeste av dem var når da strakte sine hender ut på korset for å favne deg og meg og en hel verden, ta oss fra mørke til lyset, ut av ondskapsen og inn i den evige kjærlighetens favn.

PREKENTEKSTEN

Teksten vår er fra den første delen av Jesaja-boken, kapittel 1–39. Jesaja ble kalt til profet ”det året Kong Ussia døde”, 742 f. Kr, og ingen av hans visjoner kan sikkert dateres etter 701 f.Kr., så hans tjeneste kan ha tatt slutt rundt den tiden. Han gjorde sin tjeneste for Herren som profet i og rundt Jerusalem. Hans hengivenhet til Jerusalem sine tradisjoner, den litterære kvaliteten på det han skriver, og hans kontakt med visdomstradisjonen, antyder at han må ha kommet fra en overklassefamilie og vært høyt utdannet. Han var gift med en kvinne som var profetinne, og fikk to sønner. I denne tiden var Juda under sterkt press fra Assyria og dets planer om verdensherredømme. I 735 invaderte Syria og Israel Judea for å tvinge dem til å gå inn i en antiassyrisk koalisjon, og forsøket endte med at Assyria beseiret Israel i 733 og Syria i 732, og Judea ble en assyrisk vasall.

Det gjennomgående i Jesaja sin lære er hans overbevisning om Guds hellighet og den kongelige makten til Israels Gud. Hans favorittnavn på Jahve var ”Israels Hellige”, hvis herlighet ikke bare var i Jerusalem, men også fyller hele jorden. Han mente at undertrykkelse av de svake i samfunnet vanæret Guds hellighet, og Jesaja snakker sterkt for sosial rettferdighet og om straffen om man ikke følger Guds råd og lover.

Jesaja mente også at Jahve hadde makt til å kontrollere alt, til og med skjebnen til store nasjoner, som kun fungerer som instrumenter i Guds plan. Jahve har en plan som han utfører i historien med stor visdom og makt, og alle menneskelige planer som går imot Jahves plan, er derfor dømt til å mislykkes. Selv om Jesaja mente at det var uklokt for Judea å gå til Assyria for hjelp mot Syria og Israel eller til Egypt for hjelp mot Assyria, så mente han at å stole på Jahve sin hjelp og vern er tro, mens å ikke gjøre det er manglende tro. Å ha tillit til Herren er alltid det viktigste og det som fører frem. Menneskes stolthet var den største synden.

Jesajas messianske kongerike er en idealverden der mennesket og naturen endelig lever i fred og brorskap. ”Ingen skader og ødelegger noe på mitt hellige fjell. For landet er fylt med kjennskap

til Herren, som vannet dekker havets bunn.” (Jes 11,9) Håpet ligger alltid hos Gud som er kilden til all visdom, og hans gode plan.

Vår utdrag står i Åpenbaringsdelen av Jesaja som er fra 24,1–27,13.

1. Jordens undergang 24,1–20
2. Jahve sin triumf profetisk og i lovsang 24,21–27,1
 - a) Jahve sitt kongedømme 24,21–23
 - b) Hymne til Jahve, trygghet og tilflukt 25,1–5
 - c) Festen på Sion 25,6–10a
 - d) På Moab, 25,10b–12
 - e) Bønn om frelse 26,1–27,1

VÅRT TEKSTUTDRAG

Vers 6: Festen eller banketten som følger etter tronstigningen i vers 24,1–23 og feirer det guddommelige kongedømme.

Vers 7: ”sløret som tilslører alle folk” – kan bety jordens overflate som dekker over de døde.

Vers 8: ”Han skal sluke døden for evig” – Gjør metaforene ”slør” og ”dekke” klarere.

Vers 9–10a: En kort hymne til Jahve sitt kongedømme og festen som begynner med 24,23.

DA OG NÅ

Det er interessant å merke seg at den politiske situasjonen på Jesaja tid også har noen paralleller til hva som skjer politisk i verden i dag. I skrivende stund viser både stormaktene Russland og Kina mer muskler i verden enn de har gjort på lenge, også utad. Hva ville Jesaja ha advart mot i dag, og hva trenger vi å bli minnet opp? Han som var så opptatt av de svake og undertrykte og jobbet for sosial rettferdighet. Hva ville han ment om Dalai Lama sitt besøk i Norge, om krisen i Russland, Ukraina, i Syria og alle steder andre steder det er konflikter, uro og humanitære kriser? Om barn som syr klær under uverdige forhold for at den rike delen av verden skal kunne handle billig, og om tiggerne i Oslos gater? Det er ikke for ingenting at Jesajas ord er risset inn i stein ved FN-bygningen i New York: ”De skal smi sverdene om til plogskjær og spydene til vingårdskniver. Folk skal ikke løfte sverd mot folk, ikke lenger læres opp til krig.” (Jes. 2,4)

Jesaja var et samfunnsengasjert menneske som pekte på Guds gode vilje i verden og det faktum at når vi velger Guds vei i våre liv, så velger vi det gode for oss selv og andre; vi velger kjærlighetens vei. Jesaja hadde nok et datidig perspektiv på Guds straff, at dersom man velger det onde, så blir man straffet. Det tror ikke jeg, men konsekvensene kan allikevel ha paralleller. For i valget av det onde vil vi ikke si at det er Gud som straffer oss for feil valg, men at destruktiviteten får plass i livene våre, og det fører ikke til noe godt.

Vi har en kjempeutfordring i vår del av verden til å ikke snu oss bort og komme med de tusen unnskyldninger, slik alle gjestene som var innbudt til festen, hadde, men vende våre øyne mot vår minste bror og søster, se hverandre og handle.

PÅ JORDEN SÅ SOM I HIMMELEN - PREKENMOMENTER

Vi er kalt til å skape himmel på jord – til å ta ansvar for hverandre og jorda vi lever på. For Guds rike er her, og det bryter frem mellom oss. Vi er kalt til å være Jesu disipler og med Guds hjelp være med å skape himmel på jord, til å være kjærlighetens krefter i verden, og det handler om raushet, respekt, varme, grensesetting og å stå opp for de svake og undertrykte.

Vi skal være stolte av vår tro og av vår Gud! Vi skal med stolthet være hans disipler, men det finnes også en annen stolthet som Jesaja advarer mot, den er at vi setter vår lit til oss selv, er egoistiske og nærsynte. Da mister vi kontakten med Gud og med vårt eget hjerte. Gud har lagt guddommelig kjærlighet i våre hjerter, en kjærlighet som ikke kun omfatter oss selv og våre nærmeste, men som gjør alle til våre søstre og brødre. Vår kilde og næring til tro, liv og gode gjerninger ligger i vårt forhold til Gud og en kontinuerlig relasjon til ham/henne. I tro åpnes våre hjerter også for å se vår vei i den guddommelig kjærlighetens lys og få hjelp til å velge det gode. I tro kan vi tørre å innrømme vår tilkortkommenhet og våre dårlige valg også. Vi kan be om hjelp til å se Guds gode vilje, og mot til velge det. Det er de gaver Gud gir oss i livets brød og frelsens vin. Festen er belønningen og gleden som fyller våre

hjerter, vår kropp og våre handlinger når våre liv legges i Guds hånd og vi ber ham om å vandre sammen med oss. Festen er også på jorden så som den er i himmelen, i hvert eneste øyeblikk som fylles med guddommelig kjærlighet og glede, når tro og liv deles, og ekte og modige møter mellom mennesker og med Gud finner sted.

Vi som skal preke denne søndagen, får gjennom jesajateksten en invitasjon til å formidle og utfordres på en annen måte enn gjennom evangelieteksten som vi ellers preker over. Forslag til oppbygging og momenter som kan være med:

1. Invitasjon
2. Fest og utrustning til tjeneste
3. Stolthet – ressurs og utfordring
4. Engasjement og tjeneste

La oss inspirere slik Jesaja gjorde, til å drømme om og ha tro på at vi kan sammen, med Guds hjelp, være med og skape mer himmel på jorden.

Jes 25, 9: Den dagen skal de si:

”Se, dette er vår Gud!

Vi håpet på ham, og han frelste oss.

Dette er Herren, vi håpet på ham.

La oss juble og glede oss over hans frelse!”

HILDE BARSNES
SJØMANNSPREST I BERLIN
HILDE.BARSNES@GMAIL.COM

4. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

6. JULI 2014

Prekentekest: Mark 10,17–27

Lesetekster: 1 Mos 25,27–34 / 1 Kor 9,24–27

Fortellingstekst: Markus 12,37b–44

Liturgisk farge: Grønn

DAGENE OG TEKSTENE

Teksten fra 1 Mos er historien om Esau som selger førstefødselsretten til broren Jakob for å stille sin sult. En tekst om kortvarig glede og påfølgende nederlag. I teksten fra 1 Kor trekker Paulus fram parallellen mellom den kristne strid og kampene på idrettsbanen. Som en maratonløper som tvinger den melkesyreherjede kroppen til å lystre slik at målet nås, slik tvinger apostelen seg selv for å nå det enda høyere mål. Det gjelder å holde ut. Som Paulus-teksten understreker selvdisiplinens betydning, så er poenget i mosebokteksten hvordan det går når selvdisiplinen mangler. I evangelieteksten møter vi Jesus og den rike mannen. Mannen var både from og rik. Han kjenner budene og holder dem – men Jesu utfordring blir allikevel i dyreste laget.

Tidligere var evangelieteksten andre rekkes prekentekest på den 19. søndagen etter pinse og sto da, interessant nok, sammen med dekalogen fra 2 Mos. I kollektbønnen het det da: "... *vi takker deg for at du ved Jesus Kristus har kunngjort oss din vilje og vist oss kjærlighetens vei...*" En fin overskrift på dagen ville være "Guds vilje og kjærlighetens vei". Med vår sammensetning av teksten er det litt mer faste i dagen, og et godt tema kunne være "Troens strid og Guds mål for våre liv"

MARKUS FORTELLER

Markus forteller oss om Jesu møte med mennesker, meget ulike mennesker. Like før

møtet med den rike mannen forteller han om Jesus og barna (Markus 10,13–16). Jesus har altså nettopp sagt: "*Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det.*" Dette er disippelundervisning som understrekes av den inkluderende gest om at "*han tok dem inn til seg, la hendene på dem og velsignet dem.*"

Gestene fortsetter: Nå er det en mann som kommer løpende og faller på kne. Hans spørsmål er fromt og godt. Jesus utfordrer ham på hvem som egentlig er god – nemlig han som har gitt de gode budene. Han avviser ikke tiltalen, men leder oppmerksomheten bort fra seg selv og i retning Gud. Tiltalen "gode mester" var vanlig blant grekere, men i jødedommen reserveres "god" bare for Gud. Mannen stiller et viktig og riktig spørsmål. Jesus viser til budene, og dette er hans svar i første omgang. Mannen er en sann bud-ist og har holdt budene. Jesus får ham kjær og byr ham å ta det siste, nødvendige skritt. Jesus ser ham og han vet at de som er rundt ham (disiplene), har forlatt alt og fulgt ham. Det er altså ingen umulighet han stiller mannen overfor. For hva hjelper vel en hel lang strekning hvis du ikke tar det nødvendige siste skrittet som gjør at du når målet? Budene er ikke vanskelige å forstå – men vanskelig å utføre. Der kommer kampen med en selv (Paulus) inn i bildet. Prøver vi å holde dem, vil vi forstå vår manglende evne. Jesus ønsker virkelig at mannen skal kvitte seg med det som skiller, og vie sitt liv til Gud ved å følge ham. Jesus går ikke til angrep på de rike, men understreker hvor utsatte de er. Kameleksmpelet er talende, enten nåløyet er et nåløye slik vi umiddelbart tenker det, eller en liten port i bymuren.

Rabbi Jesus omsetter hendelsen i disippelundervisning, og når de er alene i utetimen, forteller han om hvor vanskelig det er å bli frelst for den rike, men alt er mulig for Gud. Vi er like avhengige som barna. Vi klarer ikke å få det til selv. Det er bare budene fra lovens andre tavle som brukes i teksten, budene på det horisontale planet her på planeten. Den siste setningen er nøkkelen til å forstå hele avsnittet. Det er bare én ting som teller, at Gud er den som kan gjøre det umulige mulig. Det siste skrittet er vanskeligste. Det siste skrittet er det viktigste.

På en spesiell måte opphever teksten forskjellen mellom tro og gjerninger. For den som ikke tror, vil livet her være det viktigste – og rikdommen det viktigste da den gir adgang til flest goder. Troen alene er ikke troen på både i pose og sekk – heller da sekk og aske, omvendelse og nytt liv.

PREKEN

Tredelt:

Carl Henrik Martling har i sin bok "Mitt i verkligheten" laget en disposisjon i tre deler, som jeg synes er fin. Hans tema er "det siste steget": 1) Noen ganger mangler bare det siste steget. 2) Det siste steget er det vanskeligste. 3) Det siste steget er det viktigste.

- 1) Mannen hadde kommet så nær han kunne med sin fromme anstrengelse og lovoppfyllelse, men han var ikke fremme. Det siste steget ble steget tilbake. Han var svært rik. Han som kunne ha blitt en av verdenshistoriens "changemakers" sammen med de andre disiplene, forsvant nedslått og bedrøvet.
- 2) Martling sier at det siste steget er så vanskelig fordi det vil befri oss fra et fangenskap som vi oppfatter som frihet! For dem som er så rike at Guds rikdom synes som et dårlig bytte, og så rettferdige at nåden ikke gir mening, så blir steget vanskelig. Man vet hva man har, men ikke hva man får – og er det egentlig så sikkert, dette med det evige liv?
- 3) Det siste steget er naturlig nok det avgjørende steget. Før dette er tatt, er ingen framme. Det var egentlig ikke en ting som manglet, men en person: Jesus. Jesus sier ikke bare: "Gå og selg alt du eier og gi det til de fattige!" Han sier også: "Kom så og følg meg!" Jesus vet at den gode Guds rikdom kan gi denne mannen det han virkelig lengter etter. Han har fått ham kjær og vil gjerne ha ham i fellesskapet.

Han fikk invitasjonen – men avsto. Han fikk utfordringen, men tok den ikke. Han ble tilbudt oppbruddet, men våget det ikke. Jesus lever og inviterer fremdeles. Prekenen denne søndagen skal være en invitasjon til å følge Jesus, en utford-

ring til tro og oppbrudd.

PILEGRIMSVANDRINGEN

Mange er på vandring i juli. I en pilegrimsbønn i Nidarosdomen ber vi om "å bli bevart fra et liv som står stille". Kanskje kan vandringsmotivet gi litt perspektiv på gudstjeneste og preken (om man ute på en fysisk vandring eller ikke). Livet består av forskjellige etapper slik en langvandring gjør det. Hver etappe er viktig. Hvis en skal komme helt fram er, naturlig nok, den siste etappen viktigst. For noen er imidlertid ikke målet det virkelige målet. Målet er å være underveis og "se hva som skjer". Kanskje den rike mannen var mer kalkulert enn vi tror og tenkte: Mitt mål er å være underveis. Min rikdom gir meg mulighet til å boltre meg på veien og ha det bra. Jeg bytter ikke dette mot denne Jesus. Da er jo mitt liv kommet i mål: "Det vil jeg egentlig ikke! Veien er målet – for meg. Og jeg er bemidlet med mye bagasje: Min fromhet gir perspektiv til det hele. Jeg har både i pose og sekk!" – Så feil kan man ta!

I pilegrimens ordelag må da kirka komme med korrektivet: Veien er målet – ja, men bare når veien har et mål! Veien, vandringen er viktig. Din fromhet er viktig og dine prestasjoner er viktige. Men det viktigste er å la alt i den avgjørende timen være viet han som er målet for våre liv: Den gode, vår Far i himmelen. "Ingen kommer til far uten ved meg," sier Jesus som er *veien*, sannheten og livet. Veien fører et steds hen – og du må ta det siste skrittet. "Eg ser at du er rik! Men eg kan ikkje selge rikdommen før deg – du må selge han sjøl!" (fritt apropos til Eidsvågs tekst "Eg ser")

MINNETALEN

Tenk deg at du forretter i denne rike mannens gravferd og skal skrive minnetalen hans. Her er noen stikkord fra sørgesamtalen:

"Han var enebarn. Faren var bedriftseier og gikk bort tidlig. Stor arv. Han fikk fin skolegang med de beste lærere og tok en akademisk grad. Han begynte for seg selv. Han hadde talent for business og gravde det ikke ned! Han bygde huset (slottet) sitt allerede i år 23. Hytta og hyttene ble viktige etter hvert.

Mange fine minner knytter seg til turene hit – både sommer og vinter – ja, til alle årets tider. Han hadde dilla på fine romerske kjøredoninger – en av bestene sine kalte han Mercedes!

Han har til og med truffet Jesus fra Nasaret, som så mange nå etter hvert tror på i Jerusalem, og mange her på østsiden av Jordan også. Ta også med litt om giftermål, barna og barnebarna. Vurder om du skal ta med dette at han hadde litt problemer med seg selv. Sløfene leses før fred over minnet lyses. Det inviteres til minnesamvær (understrek at alle som er tilstede, er velkomne; det er nok mat!)”

SALMEFORSLAG:

I ”Herre Jesus, gode hyrde” heter det i tredje vers: ”Overvinn oss med din nåde, la din kjærlighet få råde, lede oss på livets vei, Herre Jesus, etter deg!” Nr.337 i gammel salmebok, som dessverre ikke er tatt med i den nye.

Fra ny salmebok:

576 Som spedet barnet drikk si mjølk.

713 Intet er vårt – alt er ditt.

712 Himmelske far du har skapt oss.

721 Du har eit liv som er verdt å leva!

Mange salmer fra kapitlet ”Forvalteransvar og ærefrykt for livet” vil passe denne søndagen. Salmene kan gjerne ha utfordringens og kallets preg – men også bot og selverkjennelse.

God juli!

KJELL A. SKARTSETERHAGEN
SOKNEPREST I NITTEDAL
KJELL.SKARTSETERHAGEN
@NITTEDAL.KIRKEN.NO

5. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

13. JULI 2014

Prekentekest: Matt 7,15–20

Lesetekster: Mi 3,5–7 / Gal 1,6–9

Liturgisk farge: Grønn

FALSKE PROFETER

Dagens tekst har lav feel-good-faktor. Jesus fremstilles ofte som mild og tolerant, og det kan han iblant være. Men evangeliene som helhet er temmelig røff og utfordrende lesning. Han svinger svepen – iblant bokstavelig – over alle mulige slags makteliter, religiøse som verdslige, men reiser opp de svake. I denne teksten er de falske profeter i skuddlinjen. Jesus beskriver dem som ulver utkledd som sauer. I Bibelen er ulven symbol på død og ødeleggelse, og ulven er langt mer glupsk som metafor enn som dyreart. Død følger i ulvens spor.

Ulv i saueham betyr myk utside, beleven fremferd, sukret tunge, budskap som klør i øret.

Perikopen presiserer ikke på hvilke områder de falske profetene er falske. Mulighetene er mange. To tusen års kirkehistorie har frembrakt mange ulike metoder for å gjenkjenne og bekjempe reelle og innbilte falske profeter og vranglærere. Sofistikerte teologiske systemer er utviklet for å kunne bekjempe avvik med millimeterpresisjon. Teologiske formuleringer veies og måles og vurderes. Strukturer for å bestemme hva som kan defineres innenfor og utenfor, fastlegges. Den vestlige kirkelige tradisjon har ofte hatt en preferanse for ryddige teologiske arkivsystemer. Alt dette kan være nødvendig, men i denne teksten er ikke dette Jesu poeng.

Det dreier seg ikke om teologisk finmekanikk, men frukt. En falsk profet er en som forkynner et budskap som bærer dårlig eller ingen frukt. Det er et organisk bilde som brukes. Ulven, øde-

leggeren, kontrasteres med treet som bærer god frukt. Skal vi skjelne mellom falske og sanne profeter, skal vi lete etter frukten. Frukt er et fascinerende bilde. Den vokser ikke av egen vilje. Ukjente krefter gir vekst. Kirken gjenkjenner vekstens årsak: Vi kaller den Gud. God frukt er det Gud som står bak. Når vi plukker god frukt, av og til på de mest uventede steder, kan vi konstatere – hvor usannsynlig det i blant kan synes – at Gud står bak.

Og vekst kommer der Gud vil det. Det er en av mange uforutsigelige faktorer i Guds rike. Vi er ikke mekanikere i den store himmelske maskin, men gartnere i Guds hage.

TORBJØRN HOLT
SJØMANNSPREST, LONDON
TORBJORN.HOLT@SJOMANNSKIRKEN.NO

luther

Marian Nygård

JEG HAR JO ET GODT LIV

299,-

Marian Nygård forteller om livet med en alvorlig syk gutt. Om møte med helsevesen og sosialordninger, om familieliv, fortvilelse og håp, om jublende glede og overveldende takknemlighet.

Hun forteller ærlig og nakent, og hun tør å stille de store spørsmålene. Om troen på en Gud som ser oss og som kan gripe inn i livene våre.

Les den utrolige historien om sønnen Adrians helbredelse.

www.lutherforlag.no

www.bokogmedia.no

Avsender:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), stipendiat Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord, innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 3000.14.73669 Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>